

An abstract painting by Michail Aelous, featuring a dense and textured composition of thick, expressive brushstrokes. The color palette is rich and varied, including deep blacks, vibrant reds, earthy yellows, and muted blues, all layered and blended together to create a complex, almost chaotic visual field. The overall effect is one of intense energy and emotional depth.

ΜΙΧΑΗΛ ΑΕΛΟΥΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

A
1984-6

c.2

ΜΙΧΑΗΛ ΑΞΕΛΟΣ
(1877 - 1965)

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΖΟΥ

ΑΘΗΝΑ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1984

Εξώφυλλο: Βαπόρια στον Πειραιά, 1962 (αρ. κατ. 96)

Έκδοση: Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου
Επιμέλεια: Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου
Μάνος Στεφανίδης – Όλγα Μεντζαφού
Έγχρωμες διαφάνειες - φωτογραφίες: Φωτογραφικό Εργαστήριο
Εθνικής Πινακοθήκης – Βασίλης Ψηρούκης
Εκτύπωση: «Κ. ΜΙΧΑΛΑΣ Α.Ε.»

Αθήνα, Απρίλιος 1984

1900 - 1984

Πρόλογος

Δεν είναι μικρός ο αριθμός των αξιόλογων ζωγράφων που στη δεκαετία του '30 στράφηκε προς τις γραφικές τέχνες. Αν και πιο γνωστός απ' όλους είναι ο Άγγελος Σπαχής που με τη σειρά των σχεδίων του άνοιξε νέους δρόμους για τις γραφικές τέχνες, εντούτοις ο Μιχαήλ Αξελός παραμένει ο πρωτοπόρος.

Ο Μιχαήλ Αξελός υπήρξε ο πρώτος ζωγράφος-γραφίστας που ασχολήθηκε με το ελληνικό χαρτονόμισμα και για είκοσι περίπου χρόνια φιλοτεχνούσε τα σχέδια και τις μακέτες ως αποκλειστικός συνεργάτης της Εθνικής Τράπεζας και της Τράπεζας της Ελλάδος, δίνοντας σ' αυτά ένα καθαρά ελληνικό χαρακτήρα.

Θέματα παρμένα από την καθημερινή ζωή, το μόχθο και τον αγώνα του απλού ανθρώπου, σκηνές από τα λιμάνια και τα εργοστάσια, όπως μορφές και πρόσωπα από την αρχαία Ιστορία και Μυθολογία, απασχολούν τον καλλιτέχνη και απεικονίζονται τόσο στα σχέδιά του όσο και σε συνθέσεις που παρουσιάζονται στην έκθεση αυτή.

Μια σειρά από ελαιογραφίες, σχέδια και παστέλ δείχνουν το μέτρο και το επίπεδο της ζωγραφικής του Αξελού καθώς επίσης και την αξία του ως σχεδιαστή που αναπτύσσεται και εκφράζεται στις μακέτες για το ελληνικό χαρτονόμισμα.

Σ' αυτή την πλευρά του καλλιτέχνη στοχεύει η αναδρομική έκθεση του Μιχαήλ Αξελού (1877 - 1965) την οποία ετοίμασε η Εθνική Πινακοθήκη και παρουσιάζει.

Η έκθεση αυτή, για την οποία με αγάπη, συγκίνηση και θαυμασμό βοήθησε η κόρη του ζωγράφου κυρία Άννα Αξελού-Κοντομάτη, στηρίχτηκε στα έργα που βρίσκονται στην οικογένειά του καλλιτέχνη αλλά και σε όσα με ευχαρίστηση και προθυμία οι Τράπεζες και οι συλλέκτες δάνεισαν.

Την επιμέλεια της έκθεσης και του καταλόγου είχαν αντίστοιχα οι συνάδελφοι Μάνος Στεφανίδης και Όλγα Μεντζαφού. Όλους τους ευχαριστώ θερμά.

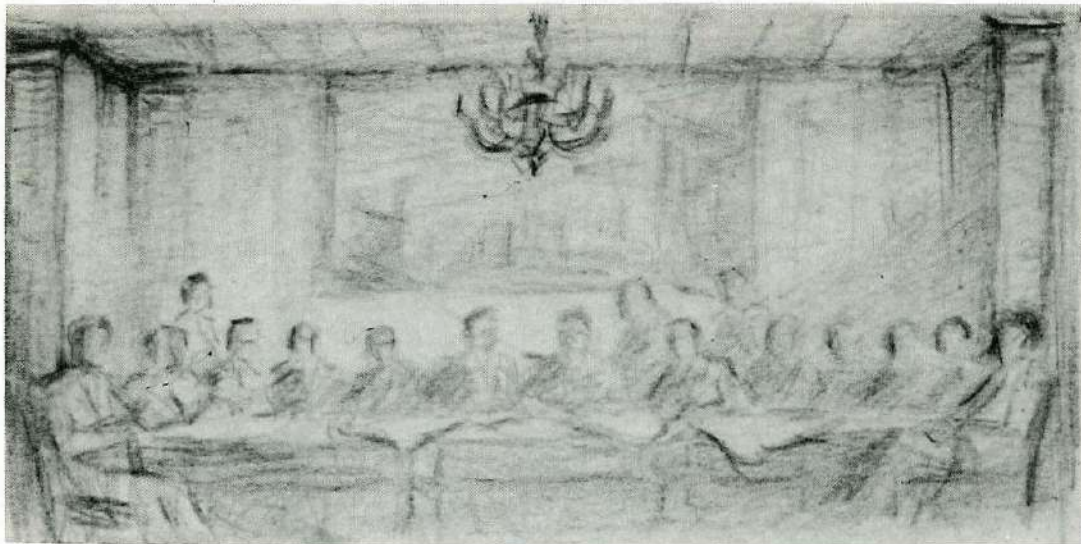
Δημήτρης Παπαστάμος
Διευθυντής Εθνικής Πινακοθήκης

Ο ζωγράφος Μιχαήλ Αξελός στο
εργαστήριό του

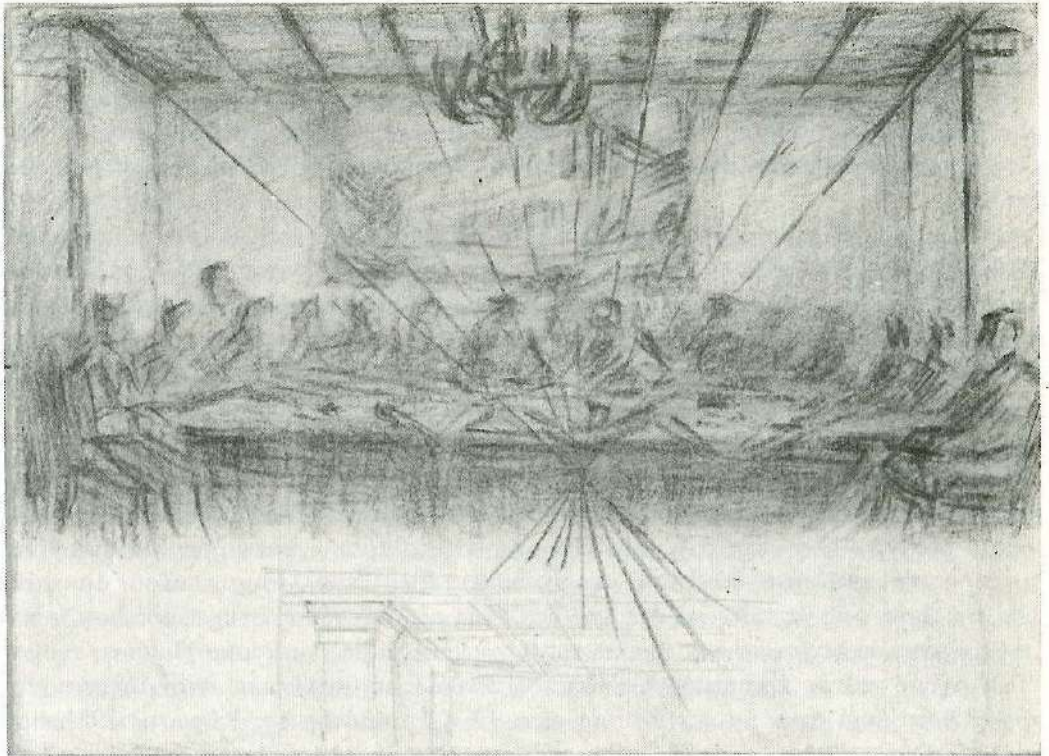

α

Η παρουσία του Μιχαήλ Αξελού στη νεοελληνική ζωγραφική

Μπορούμε να υποστηρίξουμε με αρκετή βεβαιότητα ότι οι διάφορες υπαιθριστικές τάσεις εμφανίζονται παγιωμένες στη νεοελληνική ζωγραφική μόλις προς το τέλος του 19ου αιώνα. Σχετικά πρώιμο παράδειγμα αποτελεί ο Κ. Βολανάκης (1837 - 1907), ο οποίος φαίνεται πως είχε γνωρίσει τις πλαστικές διατυπώσεις της σχολής της Barbison όταν, εγκαταλείποντας το ρομαντισμό της εποχής του, πέρασε μ' ένα μέρος του έργου του στη ρεαλιστική τοπιογραφία, δηλαδή στην τάση εκείνη που αναμφισβήτητα προετοίμασε τον ιμπρεσιονισμό. Εξάλλου ως μαθητής του Corot αναφέρεται και ο Ν. Ξυδιάς (1826 - 1908), ένας σημαντικός ζωγράφος που καλλιέργησε τον υπαιθρισμό μαζί με άλλους εκπροσώπους της Σχολής του Μονάχου (Σ. Σαββίδης, Περ. Πανταζής). Κάτι τέτοιο όμως απέρρεε περισσότερο από τη φυσική διάθεση του καλλιτέχνη, παρά από μια βαθύτερη ανάγκη εκφραστικής ανανέωσης. Στην πρώτη δεκαετία πάντως του 20ού αιώνα εντοπίζουμε την ύπαρξη αρκετών τάσεων σχετικών με την τοπιογραφία. Ο Γ. Χατζόπουλος, ο Ο. Φωκάς καλλιουργούν τον υπαιθριστικό ιμπρεσιονισμό – που είχε προέλευση τη Γαλλία –, ο Ο. Αργυρός και ο Γ. Ιακωβίδης τον ορθολογιστικό γερμανικό, ενώ ο Γ. Ροϊλός, ο Β. Μποκατσιάμπης και ο Ε. Θωμόπουλος παρουσιάζονται ν' ακολουθούν μάλλον εμπειρικά τα ιμπρεσιονιστικά δεδομένα. Τομή στο είδος θ' αποτελέσουν λίγο αργότερα οι δημιουργίες του Νικολάου Λύτρα (1883 - 1927) και του Κωνσταντίνου Μαλέα (1879 - 1928). Οι δύο αυτοί ζωγράφοι με την ωριμότητα των αναζητήσεών τους, θα οδηγήσουν την τοπιογραφία σε μεγαλύτερη εκφραστική ελευθερία και θα την μπολιάσουν με την παθιασμένη συναισθηματικότητα του εξπρεσιονισμού. Ο φυσικός χώρος πλέον απογυμνώνεται από τη λυρική - ιδεαλιστική του διάσταση και γίνεται φορέας αφενός έντασης και αφετέρου υποβολής.

β

α-β. Σχέδια για τον πίνακα του Γενικού Συμβουλίου της Τραπέζης της Ελλάδος.

γ. Ο ζωγράφος Μιχαήλ Αζελός με τον πίνακα του Γενικού Συμβουλίου της Τραπέζης της Ελλάδος, στο βάθος

Αυτών ακριβώς των τάσεων του εξπρεσιονιστικού υπαιθρισμού και της δυναμικής χρωματολογίας εμφανίζεται συνεχιστής, με το ώριμο μέρος του έργου του, ο Μιχαήλ Αξελός. Συχνά χρησιμοποιεί πινελιά παστοζίκη για να πλάσει τ' αντικείμενά του (βλ. Πρόμνη Καραβιού, αρ. κατ. 93) ή, σβήνοντας τον ενδιάμεσο τόνο, αξιοποιεί την ένταση των δύο βασικών του μείζονος και του ελάσσονος (Το κόκκινο Λίμπερτ, αρ. κατ. 76).

Ο Αξελός βρέθηκε στο Παρίσι την πρώτη δεκαετία του αιώνα μαζί με τον Παύλο Μαθιόπουλο (1876 - 1956) και οι δύο μάλιστα μαθήτευσαν στον ίδιο δάσκαλο τον Λωράνς (αρ. κατ. σχεδίων 11). Από το Παρίσι λοιπόν κέρδισε την αγάπη προς μια χρωματολογία σχεδόν φωβιστική αλλά και αποκόμισε την γενικότερη αισθητική της belle époque. Όμοια με τον Μαθιόπουλο αγάπησε το παστέλ, αναδείχτηκε δεινός χειριστής του και το χρησιμοποίησε με έμφαση στα πολυάριθμα πορτραίτα που φιλοτέχνησε. Ο Αξελός ξεκινά κατ' αρχήν από το σχέδιο· άλλοτε ελεύθερο, άλλοτε περιγραφικό, ποτέ δεν αναλώνεται στην ξερή καλλιγραφία. Αυτή πάντως η προσήλωσή του στη σχεδιαστική ακρίβεια επηρεάζει το πρώτο μέρος της δημιουργίας του – αυτό που χρονολογείται στην περίοδο του μεσοπολέμου – και το μολιάζει με μια συντηρητική αντίληψη σύνθεσης και χρώματος (βλ. Ξεφύλλισμα καπνού, αρ. κατ. 52). Αντίθετα στις ύστερες φάσεις της δουλειάς του και ιδίως στα «Καράβια», απελευθερώνεται εκφραστικά και αφήνει τις ζωγραφικές αξίες να κυριαρχήσουν.

Υπάρχουν επίσης πρώιμα έργα που αποδεικνύουν τη θητεία του στον ιμπρεσιονισμό (Κοριτσάκια στην άμμο, 1920, αρ. κατ. 13 ή Το κάστρο της Κορώνης 1924, αρ. κατ. 27). Στους πίνακες αυτούς χρησιμοποιεί τα βασικά χρώματα, ενώ αποδίδει με τα συμπληρωματικά τους τις προσπίπτουσες σκιές των αντικειμένων. Παντού όμως η πινελιά είναι παχύρρευστη και αντανακλά μια αίσθηση υλικότητας. Ακόμη εντοπίζει κανείς μεμονωμένα κομμάτια που δείχνουν μια πολυμέρεια αναζητήσεων. Φερ' ειπείν το έργο, Εντύπωση από λιμάνι (αρ. κατ. 94) κρατημένο σε μια γκρίζα, χρωματική γκάμα, βρίσκεται πολύ κοντά στο κλίμα της λεγόμενης δυάδας του Chatou, του Degain και του Vlamensk, ενώ μια μικρή ακουαρέλα με τον τίτλο, Αρχαϊκό τοπίο (αρ. κατ. σχεδίων 48) του 1955, θυμίζει καθαρά την ατμόσφαιρα των υδατογραφιών του Γ. Μπουζιάνη. Ας σημειωθεί ότι ο τελευταίος γνώριζε και εκτιμούσε τον παρουσιαζόμενο ζωγράφο.

Σημαντική φάση της δημιουργίας του καλλιτέχνη απετέλεσε η συνεργασία του με τις τράπεζες Εθνική και Ελλάδας. Με τον Αξελό από το 1918 το ελληνικό χαρτονόμισμα αποκτά κλασική αισθητική, αφού αξιοποιούνται θέματα από τη γλυπτική ή την κεραμική του Ε' και του Δ' αι. π.Χ. Έχουν σωθεί στο αρχείο του ζωγράφου αλλά και στις συλλογές των παραπάνω τραπεζών και του Μουσείου Νομισμάτων Κέρκυρας, πολλές μακέτες με σκαριφήματά του, τα οποία ως τραπεζογραμμάρια πια (αρ. κατ. σχεδίων 36 - 39) κυκλοφορούσαν επί χρόνια. Ήταν αυτός επίσης που φιλοτέχνησε τα κέρματα της πρώτης ελληνικής Δημοκρατίας χρησιμοποιώντας αρχαιοελληνικές παραστάσεις, όπως το ανάγλυφο Δήμητρας, Κόρης και Τριπτόλεμου, την Αθηνά του Βαρβακείου, την Αθηνά Μηδομένη κ.α. Είπαμε ήδη ότι ο Αξελός ασχολήθηκε με την προσωπογραφία αλλά και με κάτι που δεν είναι διαδεδομένο ούτε γενικά στη σύγχρονη τέχνη αλλά ούτε και στη σύντομη πορεία της νεοελληνικής ζωγραφικής, το ομαδικό πορτραίτο. Το 1938 ζωγράφησε με παρατακτική σύνθεση το

Γενικό Συμβούλιο της Τραπέζης της Ελλάδος σε μνημειακές διαστάσεις 2,00 × 4,00 μ. (αρ. κατ. 55). Παράλληλα καταπαύστηκε με ηθογραφικά θέματα στα οποία κυριαρχεί ο καθημερινός άνθρωπος και μάλιστα στις ώρες του μόχθου του· μπορούμε δηλαδή να υποστηρίξουμε ότι ο χαρακτήρας της ζωγραφικής του είναι καθαρά ανθρωποκεντρικός γιατί και στα τοπία του ακόμα είτε υπάρχει η ανθρώπινη φιγούρα μικρογραφικά αποδοσμένη, είτε μαντεύεται η παρουσία της.

Τεχνοτροπικά ο Αξελός συγγενεύει με τον Σ. Μηλιάδη και τον Δ. Μπραέσα, γιατί και οι τρεις παρότι είχαν δασκάλους τους ύστερους εκπροσώπους της Σχολής του Μονάχου, αρδεύουν το έργο τους με αντιλήψεις και με επιρροές σαφώς παρισινές.

Συγκεφαλαιώνοντας, αυτό που πρέπει να υπογραμμισθεί, είναι ότι η ζωγραφική του Αξελού παρουσιάζεται δυσπρόστατη. Στα σχέδια, στις κρητιδογραφίες του (παστέλ) και σ' ορισμένες ελαιογραφίες (π.χ. Ο ζωγράφος Λαζαρής στο ατελιέ του, αρ. κατ. 49), αναγνωρίζει κανείς τη σκοτεινή παλέτα του Μονάχου ενώ σε άλλα του έργα – κυρίως εκείνα των μικρών διαστάσεων –, παρουσιάζεται οπαδός του ελεύθερου, του ανεξαρτητοποιημένου από τις φυσιοκρατικές συμβάσεις, χρώματος. Παράλληλα αντλεί στοιχεία και τρόπους γραφής από διάφορες τάσεις χωρίς να επιλέγει ή να περιορίζεται αποκλειστικά σε μία. Τον διέκρινε επίσης μια σοβαρότητα όσον αφορά την επίτευξη των στόχων του, γι αυτό και επέμενε πολύ στα αλληπάλληλα σχεδιαστικά δοκίμια των εκθέσεών του. Δεν είναι λίγες οι φορές που πειραματιζόταν αποδίδοντας το ίδιο θέμα και με παστέλ και με λάδι δίνοντας έτσι έμφαση άλλοτε στις σχεδιαστικές και άλλοτε στις χρωματικές αξίες του έργου. Ο Αξελός ήταν ίσως από τους τελευταίους ζωγράφους που έπαιρνε το καβαλέτο του και «στηνόταν» απέναντι σ' ένα τοπίο για να το αιχμαλωτίσει. Στα τελευταία χρόνια της ζωής του κατέβαινε, σχεδόν καθημερινά, στο λιμάνι του Πειραιά, το οποίο του ενέπνευσε δεκάδες έργα και δεν ήταν λίγες οι φορές που το κύμα ή ο βοριάς του αναποδογύριζαν τα τελάρα και τ' άλλα του σύνεργα. Το 1934 συμμετείχε στην Μπιεννάλε της Βενετίας μαζί με πολλούς άλλους ομοτέχνους, τους όπως οι δάσκαλοί του Βικάτος και Γερασιώτης, ο Βυζάντιος, ο Γεραλής, ο Γερμενής, ο Ηλιάδης, ο Δούκας, ο Μηλιάδης, ο Θωμόπουλος, ο Γεωργιάδης, ο Μπραέσας, ο Οθωνάιος, ο Παρθένης, ο Ασπρογέρακας, η Μπεκιάρη, ο Μηταράκης, ο Αστεριάδης, ο Κόντογλου, ο Βασιλείου, ο Σπαχής, ο Βιτσώρης, ο Κανέλλης, ο Θεοδωρόπουλος, ο Χατζηκυριάκος-Γκίκας κ.α.

Πιστεύουμε πως αποκορύφωμα της δημιουργίας του αποτελεί η σειρά «Καράβια» που την δουλεύει από τη δεκαετία του '50 μέχρι και το θάνατό του. Σ' αυτήν κυριαρχούν τα θερμά χρώματα και κυρίως το κόκκινο που τίθεται αντιστικτικά προς το μαύρο. Στα έργα αυτά άλλοτε το θέμα είναι διεσπαρμένο σε πολλές μικροφόρμες (αρ. κατ. 85, 88), κι άλλοτε λειτουργεί μονοεστιακά γύρω από έναν κεντρικό χρωματικό πυρήνα που δίνει και το βασικό τόνο στη σύνθεση (αρ. κατ. 75, 89). Η πινελιά εδώ είναι πλούσια και υγρή ώστε ν' αποδώσει τη βαρεία αντανάκλαση των σκοτεινών όγκων των πλοίων πάνω στην πηχτή, ακίνητη θάλασσα του πειραιϊκού λιμανιού. Έτσι το χρώμα καθώς εναλλάσσεται σε διαφορετικές τονικότητες μέσα στο έργο, λειτουργεί ως πομπός ρυθμού και υποβολής. Τις συνθέσεις διακρίνει πλαστική πληρότητα και γοργή, αυθόρμητη γραφή.

Η γενιά του Μιχαήλ Αξελού σχεδόν στο σύνολο της κινήθηκε μέσα σε μια συντηρητική ζωγραφική αντίληψη στηριγμένη στην ακαδημαϊκή τεχνική γνώση και στα

περιορισμένα ερεθίσματα που παρείχε η επαρχιώτικη νοοτροπία της Ελλάδας του μεσοπολέμου. Η συμβολή της όμως στην εξέλιξη της νεοελληνικής ζωγραφικής δεν είναι μικρή ή αμελητέα γιατί πολλές από τις πλαστικές διατυπώσεις της γενιάς αυτής, θα τις εντοπίσουμε διαρθρωμένες πληρέστερα και με μια αισθητική θέση θεωρητικότερη στη «διάδοχη κατάσταση», δηλαδή τη λεγόμενη γενιά του '30.

Μάνος Σ. Στεφανίδης
Επιμελητής Εθνικής Πινακοθήκης και
Μουσείου Αλέξανδρου Σούτζου

Κριτικές

Γ.Π. Κεφ. (Κεφαλληνός;)
Εφημ. «Χρόνος» Μάρτιος 1924

Εις μίαν των αιθουσών του «Παρνασσού» προ ημερών ήνοιξε αθορύβως τας πόλας της η έκθεσις του ζωγράφου κ. Μ. Αξελού. Εν αυτή εκτίθενται περί τους 130 πίνακας ελαιογραφίας παστέλ και ντεσέν παλαιάς και νέας δημιουργίας. Εκ της εκθέσεως ταύτης η πρωτίστη εντύπωσις εις τον εισερχόμενον είνε ότι ευρίσκεται, προ έργων «ντα μάνο μάεστρα».

Μη δυνάμενοι εκ του χώρου να κάμωμεν ανάλυσιν δι' έκαστον πίνακα διηρέσαμεν το όλον έργον του κ. Αξελού εις κατηγορίας. Την καθ' ημέραν ζωήν, τα τοπεία και τας προσωπογραφίας.

Εις όσους των πινάκων παριστάνεται η τρέχουσα ζωή, ως το «Ναυπηγείον» (1), «Άπλωμα της Σταφίδος» (3), «Μάζεμα Ντομάτας» (47), «Εσωτερικό Σιδηρουργείου» (88) η κίνησις εκδηλούται τόσον εξπρεσιονιστικά και τόσον φυσικά, που τα παριστανόμενα πρόσωπα ζουν, κινούνται και εργάζονται σε περιβάλλον, που ο τεχνίτης τους μόνον κατέχει το μυστικόν να του προσδίδη εκάστοτε τα κουλέρ λοκάλ.

Εις τα τοπεία του δε όπως «Ξημέρωμα στον Μεσσηνιακό» (52), «Νυχτερινό» (93) κλπ. νομίζει τις ότι ο κ. Αξελός τα χρώματά του εδανείσθη από την παλέττα της φύσεως δια να τα τοποθετήση με δεξιές πινελιές, εις αρμονικόν συνδυασμόν.

Ο φωτισμός το τόσον δύσκολον κεφάλαιον του ζωγράφου, δια τον εκθέτην Αξελόν αποτελεί «παιγνίδι», διότι πραγματικά ο χρωστήρ του πολλάκις φαίνεται παίζων με τας απείρους μεταλλαγάς του φωτός, καίτοι εις όλα του τα έργα παρατηρείται η βαθεία γνώσις και η προηγηθείσα μακρά και σοβαρά μελέτη.

Εις τας προσωπογραφίας του «Προσωπογραφία Π.Ρ.» (8), «Προφίλ Ατθίδος» (9), «Μέσα στο Γραφείο» (17), «Ζιγκολέτ» (83), «Πορτραίτο του Παιδιού μου» (80 - 81) κλπ., εκτός της εξωτερικής καλλιτεχνικής ανατομικής την οποίαν ακολουθεί επιστημονικώτατα αφίνει την ψυχήν του ελευθέραν να δώση ατομικότητα και παραστατικότητα εις τα εικονιζόμενα πρόσωπα. Εις όλας τας προσωπογραφίας του παρατηρήσαμεν λεπτομερειακήν εκτέλεσιν και εκφραστικήν απόδοσιν, πράγμα δε που κάμνει αυτός να γίνωνται αν ρελιέφ είναι και η εκλογή καταλλήλου φόντου, διά το οποίον άλλοι ίσως ζωγράφοι ολίγην δίδουν σημασίαν. Εν συνόλω η έκθεσις του κ. Μ. Αξελού, με το πολυσχειδές του ταλέντο να ικανοποιή πλέον ή αρκετά την Ελληνικήν Τέχνην.

Παύλος Νιρβάνας
Εφημ. «Εστία», 5.3.1924

Ο Αξελός ζωγραφίζει όπως όταν ερωτεύεται κανείς, εις τας καλὰς ώρας της ψυχής του.

Εκτιμώ ιδιαιτέρως την στερεάν προσπάθειαν του αισθητικού αυτού ζωγράφου που έχει την δύναμιν να δεσμεύη την ψυχήν του μοντέλου του – αλλά τι άλλο είναι η καλώς ενουμένη προσωπογραφία – μίαν δύναμιν που διακρίνεται εις τα τόσο καλὰ χαρακτηρισμένα πορτραίτα που εκθέτει. Ωρισμένως πρόκειται εδώ περί κάποιου ξεχωριστού ταλέντου.

Στην ίδια έκθεση ο δάσκαλός του Γ. Ιακωβίδης μπρος σ' ένα σχέδιο με μολύβι που ο Καλλιτέχνης έγραφε με το χέρι του «Η Μαριάννα μου», του είπε: «Παιδί μου αυτό το μικρό έργο είναι το αριστούργημά σου». Ήταν το κεφαλάκι του πεθαμένου του παιδιού. Απ' αυτό το μικρό έργο ξεχυλίζει μια απέραντη πνευματικότητα.

Σχέδια με μολύβια, σαγκίνα, σέπια, κεφαλάκια παιδιών γυμνά από μπλοκ του Παρισιού, όλα διακρίνονται για την ευασθησία και την τεχνική τους. Δυνατός σχεδιαστής δούλευε με την ίδια ευκολία το Pastel και το λάδι.

Αθηνά Ταρσούλη
Εφημ. «Ελεύθερον Βήμα» Μάρτιος 1924

Είνε γνωστός στους καλλιτεχνικούς κύκους και στον φιλότεχνον κόσμον από τα έργα του που σε διαφόρους εποχάς διεκρίθησαν στας εκθέσεις του Συνδέσμου των Ελλήνων καλλιτεχνών, από μια ξεχωριστήν ευγένειαν γραμμής και μίαν αληθινά συγκινητικήν ειλικρίνεια στην απόδοσιν.

Αλλ' από προχθές ο ζωγράφος Αξελός παρουσιάζεται αναμφισβητήτως ο καλλιτέχνης με την ανωτέραν έμπνευσιν με την δημιουργικήν φωτιάν που βαδίζοντας σταθερά κι ακούραστα τον τραχύν της τέχνης ανήφορο, στο κάθε βήμα νέους βλέπει γύρω του ορίζοντας ν' ανοίγονται κι' έχει φθάσει στα υψώματα εκείνα, που όσο κι' αν ματώση ένας καλλιτέχνης τα πόδια ν' ανέβη ως εκεί (και χαρά στον που δεν θα πέση στο δρόμο νικημένος) στέκεται ύστερα ολόρθος και προσεύχεται ανασαίνοντας τον ολοκάθαρον αέρα που νέαν θα του δώση δύναμιν ν' ανέβη πιο ψηλά.

Δ.Ι. Καλογερόπουλος
Εφημ. «Εμπρός» Ιανουάριος 1928

... Ο Αξελός δεν παρουσιάζει πίνακας βιαστικά ειργασμένους προς κάλυψιν κενών. Μελετά, σκιστάρει, εμβαθύνει, ψυχολογεί και όταν ωριμάση μέσα εις την ψυχήν του η ιδέα, δίδει εις το θέμα τον τελειωτικόν τύπον. Κατόπιν τοιαύτης αισθητικής επεξεργασίας η τεχνική επιτυχία είναι εξησφαλισμένη. Ο κ. Αξελός ακολουθεί – το αποδεικνύουν τα έργα του και τα σχέδια – τοιαύτην μέθοδον. Κυρίως επιδίδεται εις την σύνθεσιν – το δυσκολώτερον είδος της ζωγραφικής, διότι περιλαμβάνει και το πορτραίτο και το τοπίον. Εις τας συνθέσεις δίδεται ούτως η ευκαιρία να δειχθή η όλη του καλλιτέχνου αξία.

... Τα έργα του Αξελού δεν είναι ξηραί, φωτοτυπικαί επεικονίσεις, αλλ' έχουν ένα παλμόν ζωής. Έχουν καλλιτεχνικήν ψυχήν. Και αυτό είναι εν μέγα προσόν διά τα έργα τέχνης».

Ο Μιχαήλ Αζελός στην έκθεση του στην αίθουσα Στρατηγοπούλου, 1937

Γ. Άννινος

Εφημ. «Πρωία» 19.3.1937

Ο άγνωστος καλλιτέχνης, έτσι θα μπορούσε να ονομασθή ένας καλλιτέχνης, τα έργα του οποίου, είνε ίσως τα πλέον γνωστά από κάθε άλλην καλλιτεχνικήν δημιουργίαν, όχι μόνον εις την Ελλάδα, αλλά εις όλον τον διεθνή κόσμον, όπου «έχουν πέραση» τα ελληνικά χαρτονομίσματα, χωρίς εν τούτοις να είνε γνωστός ο δημιουργός των, ο εκλεκτός καλλιτέχνης κ. Μιχ. Αζελός, εις τις μακέττες του οποίου οφείλονται τα καλλιτεχνικώτατα κατά καιρούς, μέχρι των «μη μου απτικών» τελευταίων, τραπεζογραμμάτια, και τα ωραιότατα μετάλλινα κέρματα, με τον Ποσειδώνα, την Δήμητραν, την Αθηνάν...

Ο τίτλος, λοιπόν του αγνώστου καλλιτέχνου, αν είνε μια τιμή, είνε και μια αδικία, εάν, όπως ώφειλεν δεν ενεφανίζετο, κατά καιρούς, ο κ. Αζελός και με εκθέσεις των άλλων έργων του, μία των οποίων τώρα έχει ανοίξει τας πύλας της εις την αίθουσαν Στρατηγοπούλου...

Εις την έκθεσιν αυτήν, οι φιλότεχνοι, ημπορούν να γνωρίσουν τώρα, και άλλα εξαιρετικά και αξιόλογα έργα του εκλεκτού καλλιτέχνου, μεταξύ των ποικίλων μορφών της τέχνης του οποίου, ο υπογραφόμενος, θα ημπορούσε να ξεχωρίση ιδιαιτέρως, την θαλασσογραφίαν και την προσωπογραφίαν, αντιπροσωπευόμενας από «γερά» κομμάτια, όπως ο «Λιμήν Πειραιώς», ο «Προλιμήν», ο «Αλευρόμυλος της Καλαμάτας», τα «Βαπόρια», το «Καϊκι» κ.α. διά τα θαλασσινά θέματα και το πορτραίτο του κ. Τσουδερού, την εξαιρετικήν «προσωπογραφίαν της Κας Π.», και ακόμη και τον «Δόκιμον Καλόγερον» και την τέμπερά του, την «Μυτιληνιαίαν» που ανάγονται, μπορεί κανείς να ειπή, κι' αυτά εις την προσωπογραφίαν, καθώς και οι «σπουδές του

πορτραίτων διά σύνθεση». Ξεχωριστά θα έπρεπε ν' αναφερθῆ ὁ «Χαλεπάς», ἓνα ωραιότατο σχέδιον, κι' ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴν Μονὴν Βουλκάνου, ἡ Πύλη τοῦ μοναστηρίου, μέσα στα λάδια του...

Φώτος Γιοφύλλης

Εφημ. «*Ἡ Ἐθνική*», 18.3.1937

Ἡ ἀσφάλεια τοῦ Ἀξελού στη δημιουργία τῶν πορτραίτων τοῦ τον παρακινεῖ τώρα νὰ προχωρήσῃ σὲ μιὰ σύνθεση προσωπογραφιῶν, που εἶναι πραγματικός ἀθλος. Στὴν ἐκθεση αὐτὴ παρουσιάζει καὶ 9 σπουδές πορτραίτων πολὺ πετυχημένες, τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Οἱ σπουδές αὐτές θὰ χρησιμοποιηθοῦν στὴ σύνθεση ἐνὸς ἔργου, που θὰ ἀναπαριστᾷ τὴν ἱστορικὴ στιγμή τῆς εορτῆς τῆς καταθέσεως τοῦ νέου μεγάρου τῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος. Στον πίνακα αὐτὸν τοῦ Ἀξελού, που θὰ ἔχη μῆκος 4μ. καὶ ὕψος 2 μ., θὰ εμφανίζονται ὁ Διοικητὴς (Τσουδερός) καὶ τὸ Γεν. Συμβούλιο τῆς Τραπεζῆς σὲ μιὰ δυνατὴ σύνθεση προσωπογραφιῶν.

Δημήτριος Καλλονάς

Εφημ. «*Βραδυνή*» 4.4.1937

Ὁ Ἀξελός κατέχει τὸ χάρισμα νὰ ζωντανεύῃ τὸ κάθε τι που θὰ τραβήξῃ τὸ ζωγραφικὸν τοῦ μάτι, νὰ τὸ δίνη με ἀδρές γραμμές, χωρὶς σχολαστικὲς ἐπίμονες λεπτολογίες. Μελετᾷ τὸ χαρακτῆρα τοῦ χωνεύει καλὰ τὸ περίγραμμά του, σπουδάζει τὸ χρῶμα τοῦ καὶ τὴν κίνησι καὶ τὸ παρουσιάζει ἔπειτα με τὴν δύναμι καὶ τὸ γούστο που χαρακτηρίζουν τοὺς ἀληθινούς τεχνίτες, ἐκείνους που δὲν παίρνουν διδάγματα ἀπὸ τοὺς διάφορους πειραματισμούς, ἀλλὰ που ἀντλοῦν τὶς καλλιτεχνικὲς ικανότητες ἀπὸ ἓνα καλλιεργημένο ψυχικὸ κόσμον, ἀπὸ μιὰ καλλιτεχνικὴ πείρα σταθερῆς πια μορφῆς καὶ που ἐπὶ τῆ βάσει αὐτῶν, μποροῦν νὰ πειραματίζονται γιὰ μιὰ ἀνανεωτικὴ ἐξέλιξι...

Χρησιμοποιεῖ ἐξ ἴσου επιτυχῶς τὸ λάδι, τὸ παστέλ καὶ τὸ κάρβουνο καὶ δὲν τον τρομάζει τὸ θέμα, τὸ δύσκολο στὴν κίνησί του καὶ στὴ δρᾶσή του. Ἔτσι μας δίνει μ' ἓνα επιτυχημένο συνδυασμὸ ἀπὸ ὄχρες τον ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα πίνακα: «τὸ Ξεφύλλισμα τοῦ Καπνοῦ», τὸ «Ξεφόρτωμα τοῦ Σταριού στον Πειραιά»...

Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος

Εφημ. «*Πρωία*» 17.3.1937

Ὁ Ἀξελός πραγματοποιεῖ στὴν ὑπαρξή του τὸ πολῦτιμον φαινόμενον τοῦ ἀνθρώπου, που ξεκίνησε γιὰ τὴ ζωὴ με διαφορετικὲς πρακτικὲς ἐπιδιώξεις καὶ που ξαναγύρισε με εὐλάβεια καὶ ορμὴ στὸ σκοπὸ που γέμισε με τὴν γοητεία του τὰ πρῶτα παιδικὰ του χρόνια...

Ὁ Ἀξελός εἶναι ἓνας γεννημένος σχεδιαστὴς ρωμάλεος καὶ προσεκτικός. Ἡ πρώτη του ὄραση εἶναι ὄραση σχεδίου – ὅτι πέφτει πρῶτα πρῶτα στὸ μάτι μας, χαρακτηριστικὸ καὶ ἐκφραστικὸ τὸ περίγραμμα. Ἀκολουθεῖ ἡ σύνθεση – δαίμονας ἀχαλιναγωγῆτος, πειθαρχημένος στὸ νόημα πολὺπυθνης καὶ πολὺχρονης δοκιμασίας. Ἔτσι κατορθώνει ὁ κ. Ἀξελός νὰ μας δώσῃ συχνὰ σελίδες συνθετικῆς, που ἡ κάθε μορφὴ βρίσκεται στὴ θέση τῆς, προπαντός δικαιολογημένη.

Μακέτες και σχέδια χαρτονομισμάτων

... Δεν υπάρχει πουθενά στην έκθεσή του το «πνεύμα της στιγμής» ενώ βρίσκεται συχνά η έμπνευση της στιγμής. Η προσπάθειά του είναι να δώσει μορφές τέχνης ικανές να συγκρατήσουν την διάθεση της στιγμής για πάντα, να εννοηθούν το άμορφο και ακαταστάλαχτο υλικό των πρώτων εντυπώσεων και των πρώτων αισθήσεων και να το ασφαλίσει απέναντι του καιρού και της αδιάκοπης ροής του αξιολογικού του αισθητηρίου μας.....

... Χαρακτηριστική είναι η ιδιαίτερη αγάπη που δείχνει ο κ. Αξελός στις σκηνές του καθημερινού μόχθου. Ο εργαζόμενος άνθρωπος είναι μια μορφή που ιδιαίτερα τον συγκινεί με την ποικιλία των κινήσεών του, με τον εσωτερικό του ρυθμό, ακόμη και με την γραφικότητά του. Ένα τέτοιο νόημα, εμπνέει τους πίνακές του «Ξεφόρτωμα Σταριού στον Πειραιά» και «Ξεφύλλισμα Καπνού». Μένει η απaráμιλλη προσωπογραφική του ικανότητα μια ικανότης ψυχογραφική και περιγραφική, π.χ. «Προσωπογραφίες Τσουδερού, Χαλεπά» και τόσες άλλες ακόμη.

Άγγελος Προκοπίου
Εφημ. «Καθημερινή», 4.3.51

Ένδεκα ζωγράφοι, ένας αποθανών γλύπτης, ο Γρηγ. Ζευγώλης, και εξ αρχιτέκτονες, τεχνικοί υπάλληλοι όλοι της Τραπεζής της Ελλάδος, εκθέτουν 217 έργα των στην αίθουσα της Λέσχης των Υπαλλήλων Τραπεζής Ελλάδος, Σίνα 16. Δεν πρόκειται για μία επίδειξη ερασιτεχνών, αλλά για μια έκθεση ωρίμων καλλιτεχνών, που ασκούν κατ' επάγγελμα το καλλιτεχνικό έργο. Η ομάδα των ζωγράφων αποτελεί το συνεργείο της Τραπεζής που συνθέτει, χαράσσει και επιμελείται την εκτύπωση των χαρτονομισμάτων στο εργοστάσιο του Χολαργού. Η απρόσωπος και ανώνυμος αυτή καλλιτεχνική εργασία, που συντελείται πίσω από ένα σιδερένιο παραπέτασμα, θα ενδιέφερε το κοινό και ίσως θα έπρεπε κάποτε να παρουσιασθή σε μια ειδική έκθεση εκλαϊκεύσεως της καλλιτεχνικής προεργασίας του χαρτονομίσματος. Αλλά τώρα δεν πρόκειται γι' αυτό. Έχουμε μπροστά μας πίνακες, σχέδια και γλυπτά της ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής δημιουργίας, στην οποία έχουν αφιερώσει τις δυνάμεις τους οι τραπεζιτικοί αυτοί υπάλληλοι, στις ώρες που ανήκουν σ' αυτούς και όχι στην εκδοτική υπηρεσία. Ο παλαιίμαχος διευθυντής συνεργείου Μιχαήλ Αξελός παρουσιάζει οκτώ ελαιογραφίες, τοπία κι' ένα παιδικό πορτραίτο. Μολονότι ανήκει η ζωγραφική του στην παλιά εμπρεσιονιστική σχολή, εν τούτοις η θέλησις του για μια ανανέωση της τεχνικής του, με στοιχεία ελευθερίας και αυθορμητισμού, γίνεται αισθητή στην νεκρή φύσι του (αρ. 2), στην οποία το φαγεντιανό κανάτι και τα φρούτα έχουν εκτελεσθή μ' ένα πινέλλο ζωντανό και κυρίαρχο.

Άγγελος Δόξας
Εφημ. «Ανεξάρτητος Τύπος» Ιούνιος 1962

Τι ευχάριστη έκπληξη αυτά τα τέσσερα κομμάτια που εκθέτει, με το ρωμαλέο και στέρεο σχέδιο, με τα ζωηρά και γραφικά χρώματα, με τη μυρουδιά, θα 'λεγε κανένας την πελαγίσια και την караβίσια, που τη νιώθει ν' απλώνεται, από την ζωντάνια με την οποία αποδίδει τα θέματά του: «το Κόκκινο Λίμπερτυ», «το Σούρουπο» «στο Λιμάνι του Πειραιά», τα «Λιμενικά Έργα».

Μακέτες και σχέδια χαρτονομισμάτων

Τα θέματα αυτά ήταν ανέκαθεν προσφιλή στον εκλεκτό ζωγράφο που οι συνθέσεις του από απόψεως θέματος, ξεχώριζαν πάντα για το ενδιαφέρον τους στον αγώνα του ανθρώπου που μοχθεί στον αγρό, στο εργοστάσιο, στο λιμάνι, στη θάλασσα. Στα θέματα αυτά εκείνο που ξεχωρίζει στους πίνακες του Αξελού είναι η απόδοσι της ατμόσφαιρας και του βαθύτερου χαρακτήρα του θέματος.

Έτσι ο Αξελός, πάντα νέος και πάνω από τα χρόνια, στέκει δυναμικός εκπρόσωπος του ρεαλιστικού εμπρεσιονισμού, με το στέρεο σχέδιο, τον παλμό και το ζεστό χρώμα.

Μαρία Γ. Αναγνωστοπούλου
Εφημ. «Ελευθερία» 21.6.62

Στο «Εντευκτήριο Πνευματικής Συνεργασίας» οργανώθηκε καινούργια ομαδική έκθεση με έργα ζωγραφικής, με την συμμετοχή εννέα καλλιτεχνών. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι πίνακες του Μιχαήλ Αξελού. Εδώ σημειώνουμε, ότι τα χαρακτηριστικά του είναι τα εξπρεσιονιστικά στοιχεία που κατορθώνουν με τις χρωματικές αντιθέσεις να δонούν την ζωγραφική επιφάνεια. Η παρεμβολή του δυνατού πορτοκαλιού χρώματος, σ' όλους τους πίνακες που βλέπουμε, δημιουργεί μέσα στον πίνακα μια φωτιστική πηγή και με την αντίθεση στα βαρεία μουντά χρώματα ζωντανεύει τα έργα, με το να προκαλούν χρωματικές κινήσεις, που είναι πραγματικές κατακτήσεις.

Ελένη Βακαλό
Εφημ. «Τα Νέα», 22.6.62

Ο Μ. Αξελός, μ' όλο που είναι ο μεγαλύτερος σε ηλικία από τους εκθέτες, έχει μια ζωντανία χρώματος, μια φρεσκάδα ματιού και μιαν ειλικρίνεια εκφράσεως, που πάντα δίνουν τις αξίες τους στους μικρούς πίνακές του με τ' αγαπημένα του θέματα απ' το λιμάνι του Πειραιά.

Γιάννης Μαρής-Τσιριμώκος
Εφημ. «Απογευματινή», Μάρτης 1974

«Στην Έκθεση εκλιπόντων Ελλήνων Ζωγράφων που άνοιξε αυτές τις μέρες στη Γκαλερί «Παπαγεωργίου», ανάμεσα στους πίνακες των άλλων μεγάλων ονομάτων της παλιάς Ελληνικής Ζωγραφικής, είδα κι ένα «Πειραιά» του γνωστού ζωγράφου Μιχαήλ Αξελού.

Είχα την τύχη και την τιμή, να με τιμά χρόνια με τη φιλία του ο παλιός ζωγράφος. Η μεγάλη διαφορά της ηλικίας μας, δε στάθηκε εμπόδιο γι' αυτή τη φιλία. Οι καλλιτέχνες φαίνεται έχουν το προνόμιο να μένουν νέοι, κι ο Μιχαήλ Αξελός έμεινε νέος ως τις τελευταίες ώρες της ζωής του. Και η δουλειά του και το πάθος τού για την τέχνη του ήταν ένα δίδαγμα για μας τους νεότερους που συχνά λέμε «κουραστήκαμε».

Δεν είναι μόνο που δούλευε ασταμάτητα ως τις τελευταίες μέρες του, είχε τη δύ-

ναμη και το κέφι να ανανεώνεται. Ενώ, ίσως, δεν είχε την τέχνη – ή την πρόθεση της αυτοπροβολής.

Ωραίος άνθρωπος, αγνός, «καλλιτέχνης», στην πιο πλήρη και όμορφη έννοια του όρου.

Θυμούνται τώρα, σ'αυτά τα σημειώματα και με την ευκαιρία της έκθεσης των εκλιπόντων ζωγράφων, τον Μιχαήλ Αξελό, γιατί υπήρξε μία από τις γνωριμίες και φιλίες που πλουτίζουν τη ζωή ενός ανθρώπου».

Τώνης Π. Σπητέρης

Τρεις αιώνες Νεοελληνικής Τέχνης, Τομ. Β σελ. 145, Αθήνα 1979

Ο Μιχαήλ Αξελός (1877 - 1965) είναι ζωγράφος που άξιζε καλύτερη μοίρα. Σεμνός και μετριόφρονος, απόφευγε την οποιαδήποτε προβολή. Αφοσιώθηκε με ευσυνειδησία στη δουλειά του και την οικογένειά του. Αντίθετα από τους προηγούμενους, στο διάστημα της παραμονής του στο Παρίσι δεν έμεινε αδιάφορος στα μηνύματα του εμπρεσιονισμού και ιδιαίτερα της «Ωραίας Εποχής». Είναι από τους λίγους που γυρίζοντας στην Ελλάδα παρουσιάζει, όπως και ο Μαθιόπουλος, χαρακτηριστικά δείγματα των τάσεων αυτών. Στα έργα του αυτά, εκδηλώνεται η λεπτή του ιδιοσυγκρασία, η ευαισθησία στα χρώματα και η μαεστρία στο σχέδιο.

Τη σχεδιαστική του ικανότητα διαπιστώνουμε, άλλωστε, σ' όλα τα στάδια της καλλιτεχνικής του διαδρομής. Τρανό παράδειγμα η επαγγελματική του σταδιοδρομία στην Τράπεζα της Ελλάδος, όπου είναι ο πρώτος που προσδίδει μια καλλιτεχνική υφή στο σχέδιασμα των χαρτονομισμάτων, μεταλλίων, κ.λ.π. Στην επαγγελματική του αυτή δραστηριότητα περιλαμβάνονται και πολυάριθμα ρεαλιστικά πορτραίτα – τραπεζίτες, πρόσωπα της μεγαλοαστικής κοινωνίας, του οικογενειακού του περιβάλλοντος, κ.ά. Ενδιαφέρουσα παρουσιάζεται όμως και η τελευταία φάση του έργου του. Ξεφεύγοντας από την ως τότε θεματογραφία, ασχολείται κυρίως με πολυπρόσωπες συνθέσεις από τη ζωή των λιμανιών. Ο Αξελός έχει φτάσει εδώ στο αποκορύφωμα των μέχρι τότε δυνατοτήτων του. Εκφράζεται, όπως κι' ο Μηταράκης την ίδια περίπου εποχή, με μian αδρή και ελεύθερη τεχνική όπου κυρίαρχο στοιχείο είναι το παχύ, βίαιο, σχεδόν φωβιστικό χρώμα. Τα έργα του παύουν να είναι ρεαλιστικά και κυριαρχεί το αυθόρμητο του χρωματικού αισθησιασμού.

Τα προτερήματα του Αξελού δεν τονίστηκαν όσο έπρεπε από την κριτική. Περισσότερο τονίστηκε η επαγγελματική του δράση και έμεινε στο περιθώριο η καθαρά καλλιτεχνική του συμβολή.

Χρυσάνθος Χρήστου

από το βιβλίο «Η Ελληνική Ζωγραφική 1832 - 1922» Αθήνα 1981

... Από τους άλλους ζωγράφους της ίδιας πενταετίας πρέπει να σημειωθεί πρώτος ο Μιχαήλ Αξελός (1877 - 1965), προσωπογράφος και τοπιογράφος που άρχισε τις σπουδές του στην Αθήνα και τις συνέχισε στο Παρίσι, και έδωσε αναμφίβολα τον καλύτερο εαυτό του στις σκηνές υπαίθρου και τα λιμάνια.

Νέστορας Μάτσας

Εφημ. «Βραδυνή», Απρίλιος 1982

Πολλές και δικαιολογημένες οι αφορμές για να νοιώθουμε περήφανοι για την πολιτιστική μας κληρονομιά. Και για την αρχαία αλλά και για την νεώτερη. Μια από αυτές είναι η ζωγραφική των μεγάλων «δασκάλων» του 19ου αιώνα που άνετα κι' άφοβα μπορούν να σταθούν πλάϊ στους καλύτερους Ευρωπαίους συναδέλφους τους.

Ένας από αυτούς ο Μιχάλης Αξελός.

Πραγματικά μεγάλος ζωγράφος, με ιδιαίτερη ποίηση κι' ευαισθησία στα ελληνικά θέματα, στάθηκε παράλληλα κι' ο μοναδικός πρωτοπόρος στη δημιουργία των πρώτων χαρτονομισμάτων με καθαρά ελληνικό χαρακτήρα... Παρουσίασε μερικά από τα πιο ωραία ελληνικά χαρτονομίσματα που διακρίθηκαν σε διεθνή κλίμακα....

Μακέτα και σχέδιο για κουτί σπירתων

Σχέδιο για το ταμειτήριο
της Εθνικής Κτηματικής Τραπέζης

Χειρόγραφο του Κώστα Αξελού
από ένα γράμμα προς την ξαδέλφη
του Άννα Αξελού - Κοντομάτη με
ημερομηνία 17-12-83.

Ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός τῶν πατέρα μου, ὁ πατέρας σου,
ὁ σωτήρας Μιχαήλ Αξελός, μί βοήθησε ἀπό νωρίς νά δῶ
αὐτό πού καίταβα μαύνερα ἀπό ἀρχόνερα: τὴν «ἀνίχνιαση»
αὐτῆς ἐνδεσῆ, ἐπὶ ζωὴ καὶ ἐπὶ εὐχὴ, αὐτοῦ πού ὄνομάζου
με παραδοσιαμῆς μορφῆς καὶ ἀγροεχόμενα μί εἶσα εἰς αὐτὸ
με βασιμώτερο ἀνοιχμα.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Μιχαήλ Αξελός γεννήθηκε τον Ιούλιο του 1877 στη Σητεία της Κρήτης. Ο πατέρας του ήταν γυιός αγωνιστή του '21 απ' το Πήλιο και την εποχή της γέννησης του ζωγράφου, υπηρετούσε ως Διοικητής Σφακίων και Λασηθίου. Σε νεαρή ηλικία ο Αξελός ήρθε στον Πειραιά – μια πόλη που αγάπησε και σφραγίστηκε από την ιδιοτυπία της – και μετά στην Αθήνα. Φαίνεται πως πρώτα γράφτηκε στη Νομική Σχολή Αθηνών από την οποία πήρε πτυχίο χωρίς ποτέ να δικηγορήσει και αργότερα πέρασε στη Σχολή Καλών Τεχνών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Εκεί σπούδασε ζωγραφική έχοντας συμμαθητές τον Γουναρόπουλο και τον Λαζαρή και δασκάλους τον Γ. Ιακωβίδη, τον Γ. Ροϊλό, τον Δ. Γερασιώτη και τον Σπ. Βικάτο. Το 1911 επισκέπτεται το Παρίσι και συνεχίζει τις σπουδές του στις ελεύθερες ακαδημίες Julien – ως μαθητής του Jean Paul Laurens – και Grande Chaumière.

Από το 1915 αρχίζει να εκθέτει σε διάφορες ομαδικές εκθέσεις που οργανώνονται σποραδικά. Κατά γραπτή μαρτυρία του ίδιου παρουσίασε προπολεμικά πέντε ατομικές εκθέσεις. Η πρώτη έκθεση ήταν τον Φεβρουάριο του 1924 στον Παρνασσό και οι επόμενες στην αίθουσα Στρατηγοπούλου, (έχουμε στοιχεία για τις χρονιές 1928 και 1937).

Το 1920 εξελέγη μέλος του Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών και αργότερα γενικός γραμματέας. Το 1938 ίδρυσε μαζί με άλλους συναδέλφους τον Σύνδεσμο Ελλήνων Ζωγράφων. Το 1917 συμμετείχε στην Δ' Καλλιτεχνική Έκθεση του Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών στο Ζάππειο και το 1918 εκθέτει στον ίδιο χώρο στα πλαίσια μεγάλης Ελληνογαλλικής έκθεσης. Για τη συμμετοχή του αυτή του απονέμεται το Γαλλικό παράσημο Palmes d'Académie. Το 1923 έλαβε μέρος στη Β' ετήσια πανελλήνια καλλιτεχνική έκθεση στο Βόλο. Το 1934 έργα του περιλαμβάνονται στην ελληνική αποστολή της Biennale Βενετίας. Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο οι δημόσιες εμφανίσεις του είναι σαφώς περιορισμένες παρότι συνεχίζει να δουλεύει ασταμάτητα. Το 1950 συμμετείχε σε έκθεση της Γαλλοελληνικής Ένωσης στο Ζάππειο ως μέλος της Ligue Francohellénique· τίτλος της De Degas à nos jours. Το 1956 έλαβε μέρος στη Β' ομαδική Καλλιτεχνική έκθεση στη Στέγη Καλλιτεχνών, το «Ατελιέ». Το 1960 παρουσίασε μερικούς πίνακες απ' τη σειρά «Καράβια» στην αίθουσα Χρηστάκη. Η τελευταία του εμφάνιση σημειώνεται το 1962 με τέσσερα έργα σε ομαδική έκθεση του «Έντευκτηρίου Πνευματικής Συνεργασίας», ενώ είχε επίσης συμμετάσχει σε πολλές πανελλήνιες και στις διεθνείς εκθέσεις Θεσσαλονίκης και Στοκχόλμης.

Ιδιαίτερο κεφάλαιο της δημιουργίας του Αξελού αποτελεί η συνεργασία του με την Εθνική Τράπεζα το 1918 και με την Τράπεζα της Ελλάδος το 1928 που διατηρήθηκε μέχρι το 1946. Από το 1918 μέχρι το 1938 φιλοτεχνούσε κατ' αποκλειστικότητα τις μακέτες των τραπεζογραμματίων, χαρτονομισμάτων, λαχείων, ενσήμων, ομολογιών, κερμάτων που εξέδιδαν οι προαναφερθείσες τράπεζες και το Υπουργείο Οικονομικών. Μέχρι τότε τα χαρτονομίσματα σχεδιάζονταν και τυπώνονταν στο εξωτερικό, ενώ με τον Αξελό δίνεται στο είδος αυτό ένας χαρακτήρας καθαρά ελληνικός.

Ο ζωγράφος ασχολήθηκε με την προσωπογραφία, το τοπίο, την ηθογραφία, τα θαλασσινά θέματα και δούλεψε το λάδι, το παστέλ, την σαγκίνα, τη σέπια και το κάρβουνο. Έργα του υπάρχουν στις συλλογές της Εθνικής Πινακοθήκης (4), της Δημοτικής Πινακοθήκης (2), της Εθνικής Τράπεζας (7), της Τράπεζας της Ελλάδος (14), της Τράπεζας Εμπορικής Πίστεως (1), της Ιονικής Τράπεζας και σε πολλές ιδιωτικές συλλογές.

Ο Μιχαήλ Αξελός πέθανε το Μάρτιο του 1965 σε ηλικία 88 ετών.

Βιβλιογραφία

- Μαρία Αναγνωστοπούλου, εφημ. *Ελευθερία*, 21.3.1962.
Γ. Άννινος, εφημ. *Πρωία*, 19.3.1937.
Ελένη Βακαλό, εφημ. *Τα Νέα*, 22.6.62.
Θεόδωρος Βελλιανίτης, Μικρά Ιστορία, εφημ. *Έθνος*, 8.12.1924.
Th. Vellianitis, L'exposition de M. Axelos, *Messenger d'Athènes*, 1924.
Αργύρης Βουρνάς, Μιχαήλ Αξελός 1877 - 1965 (ανάτυπο από το περιοδικό *Συλλεκτικός Κόσμος*, τευχ. 17, Αθήνα, Απρίλιος, 1982).
Φώτος Γιοφύλλης, *Ιστορία της Νεοελληνικής Τέχνης*, τομ. Β, Αθήνα 1963, σελ. 438.
Φώτος Γιοφύλλης, εφημ. *Η Εθνική*, 18.3.1937.
Άγγελος Δόξας, εφημ. *Ανεξάρτητος Τύπος*, Ιούνιος 1962.
Α.Κ., εφημ. *Αθηναϊκά Νέα* 25.3.1937.
Δ.Ι. Καλογερόπουλος, εφημ. *Εμπρός*, Ιανουάριος 1934.
Γ.Π. Κεφ. εφημ. *Χρόνος*, Μάρτιος 1924.
Γ. Λιανουδάκης, εφημ. *Ελεύθερον Βήμα*, 6.8.1931.
Στέλιος Λυδάκης, *Λεξικό των Ελλήνων Ζωγράφων και Χαρακτών*, Αθήνα 1976, σελ. 26.
Νέστορας Μάτσας, εφημ. *Βραδυνή*, 10.4.1982.
Πάυλος Νιρβάνας, εφημ. *Εστία*, 5.3.1924.
Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, εφημ. *Πρωία*, 17.3.1937.
Α. Philadelphus, *Messenger d'Athènes*, 20.1.1928.
Τάσος Πολίτης, περ. *Συλλεκτικός Κόσμος*, Δεκέμβριος 1981.
Άγγελος Προκοπίου, εφημ. *Καθημερινή*, 4.3.1951.
Γώνης Π. Σπητέρης, *Τρεις αιώνες Νεοελληνικής Τέχνης*, Αθήνα 1973, τομ. Β σελ. 145.
Μάνος Σ. Στεφανίδης, εγκυκλ. *Πάπυρος Λαρούς - Μπριτάννικα*, τομ. ΙΑ', Αθήνα 1983.
Αθηνά Ταρσούλη, εφημ. *Ελεύθερον Βήμα*, Μάρτιος 1924.
Χρυσάνθος Χρήστου, *Η Ελληνική Ζωγραφική 1832 - 1922*, Αθήνα 1981, σελ. 119α.

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΩΝ

Οι κάτωθι συμβαλλόμενοι εταιρία Στάμος & Κανάβας και Α. Στρατηγόπουλος αφ' ενός και ο ζωγράφος κ. Μιχ. Αξελός αφ' ετέρου συνεφώνησαν και συναπεδέχθησαν τὰ ἑξῆς:

1.-Ο κ. Μ. Αξελός ἐνοικίασε τὴν αἴθουσαν ἀπὸ τὴν πρῶταν τῆς 11ης Μαρτίου μέχρι τὴν ἑσπέρας τῆς 2ης Ἰουλίου τοῦ 1937 πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκθέσεως καὶ πωλήσεως τῶν ζωγραφικῶν του ἔργων ἐπὶ ἐνοικίῳ ἀρχ. Πέντε χιλιάδων (5.000), ἐκ τῶν ὁποίων κατεβλήθησαν σήμερον ἀρχ. χίλια (1.000) αἱ δὲ ὑπόλοιποι θέλουσι καταβληθῆ τὴν 11ην Μαρτίου 1937, καὶ ἐπὶ προμήθεια δέκα πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν (15%) ἐπὶ τῶν πωλήσεων, εἰς ἣν οὐ περιπτώσιν τὸ ἐκ τῆς προμηθείας προερχόμενον ποσὸν οὐδὲν ἀνέλθη εἰς τὰς ἀρχ. Πέντε χιλιάδας (5.000), ὁ κ. Μ. Αξελός ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ τὴν παρουσιασθησομένην οἰαφοράν.

2.-τὰ ἔξοδα τῶν προσκλήσεων, καταλόγων καὶ τῶν γραμματοσῆμων βαρύνουν τὸν κ. Μ. Αξελόν.

3.-Ο κ. Α. Στρατηγόπουλος ὑποχρεοῦται νὰ τηρῇ τὴν αἴθουσαν καθαράν, ἠλεκτροφωτισομένην καὶ θερμαινομένην, νὰ παρευρίσκηται ἐν αὐτῇ κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας τῆς ἐκθέσεως καὶ νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἀπὸ ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως πληρεστέραν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκθέσεως, νὰ εἰσπράτῃ παρὰ τῶν ἀγοραστῶν τὰ χρήματα καὶ νὰ παραύλη ταῦτα ἀμέσως εἰς τὸν κ. Μ. Αξελόν ἀφοῦ κρατήσῃ τὴν προμήθειαν τῆς αἰθούσης, νὰ συντάσσῃ καὶ ἀποστέλῃ εἰς τὰς ἐφημερίδας τὰς ἀγγελίας τῆς ἐκθέσεως καὶ ν' ἀποστειλῇ τὴν βάρει τοῦ καταλόγου οἰευθύνσεων τῆς αἰθούσης τὰς προσκλήσεις εἰς τοὺς φιλοτέχνους.

4.-Ἡ αἴθουσα ἀργεῖ τὰ ἀπογεύματα τῶν κυριακῶν, λειτουργεῖ οὐδὲν εἰς τὸ κοινὸν ἀπὸ τὰς 10-1 μ.μ. καὶ 5-8 μ.μ.

5.-Ἡ εταιρία Στάμος & Κανάβας καὶ Α. Στρατηγόπουλος οὐδὲν φέρουν οὐδεμίαν ἐνδύνην οἰὰ κλοπὴν, πυρκαγιάν ἢ οἰοῦσαν οἴποτε βλάβην ἢ καταστροφὴν τῶν ἐκτεθειμένων ἔργων.

τὸ παρὸν συνειάγη εἰς διπλοῦν καὶ ἔλαβεν ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων ἀνὰ ἓν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Ἰουλίου 1936
Οἱ Συμβαλλόμενοι

Α. Στρατηγόπουλος

Древняя Азия
Азия
Индия

1000 лет

Китай
4/12.12.12 (415-420 век)

W

127.

41 HULLS

Китай
Китай

Σχέδιο για κουτιά
σπίρων

ΜΙΧΑΗΛ ΔΕΒΛΟΣ

Σημείωση:

Εκτίθενται επίσης χωρίς αριθμό καταλόγου προσχέδια μακετών, χαρτονομίσματα εποχής, μήτρες τραπεζογραμματίων και σημαντικός αριθμός άλλου παρεμφερούς υλικού, που παραχώρησαν ευγενώς οι τράπεζες Εθνική και Ελλάδαδος.

* Όπου δεν γίνεται ιδιαίτερη μνεία, τα έργα ανήκουν στην Άννα Αξελού-Κοντομάτη.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

---

1. Ο πατέρας του ζωγράφου, 1908
Παστέλ, $0,99 \times 0,46$ μ.
2. Παιδιά στ' ακρογιάλι, 1914
Παστέλ, $0,47 \times 0,61$ μ.
3. Η γυναίκα του ζωγράφου, 1915
Παστέλ, $0,58 \times 0,47$ μ.
4. Ο αδελφός του ζωγράφου, Μ.Α., 1916
Ελαιογραφία σε μουσαμά, $0,36 \times 0,44$ μ.
5. Το αγόρι που διαβάζει, 1918
Παστέλ, $0,62 \times 0,47$ μ.
6. Το παιδί με το πιατάκι, 1918
Παστέλ, $0,41 \times 0,47$ μ.
7. Προσωπογραφία Δ. Ράλλη, 1918
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, $0,50 \times 0,39$ μ.
Συλλογή Κ. Κανελλίδη
8. Το παιδί του ζωγράφου, 1919
Παστέλ, $0,46 \times 0,34$ μ.
9. Κεφάλι γυναίκας, 1919
Ελαιογραφία σε μουσαμά, $0,17 \times 0,12$ μ.

10. Καϊκι με πανιά, 1920
Παστέλ, 0,48 × 0,63 μ.
11. Φιγούρες στην άμμο, 1920
Παστέλ, 0,46 × 0,62 μ.
12. Πλοίο του Πολεμικού Ναυτικού, 1920
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,11 × 0,17 μ.
13. Κοριτσάκια στην άμμο, 1920
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,25 × 0,33 μ.
14. Φιγούρες κάτω από τα δέντρα, 1921
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,26 × 0,34 μ.
15. Στο φως της λάμπας, 1921
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,20 × 0,26 μ.
16. Κοριτσάκι, 1921
Παστέλ, 0,50 × 0,50 μ.
17. Δέντρα, 1921
Παστέλ, 0,48 × 0,63 μ.
18. Κυπαρίσια, 1921 -
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,16 × 0,28 μ.
19. Αμπέλια της Κορώνης, 1921
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,24 × 0,38 μ.
20. Ηλιοβασίλεμα, 1921
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,16 × 0,21 μ.
21. Νυχτερινό, 1921
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,11 × 0,17 μ.
- 21β. Πρόσκληση της Εθνικής Τράπεζας
στη Σμύρνη, 1921;
Παστέλ, 0,85 × 0,83 μ.
Συλλογή Εθνικής Τράπεζας
22. Η κυρία με την ομπρέλα, 1923
Παστέλ, 0,63 × 0,48 μ.
23. Το κορίτσι με το ταγάρι, 1923
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,28 × 0,37 μ.
Συλλογή Ν. Ταρσούλη
24. Προσωπογραφία κοριτσιού, 1923
Παστέλ, 0,63 × 0,41 μ.
Συλλογή Πόπης Ταρσούλη
25. Χωρική, 1923
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,26 × 0,21 μ.
26. Η μητέρα με το μαρό της, 1924
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,38 × 0,45 μ.
27. Το κάστρο της Κορώνης, 1924
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,19 × 0,23 μ.
28. Η μητέρα, 1924
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,26 × 0,34 μ.
29. Η γυναίκα με το μαντολίνο, 1924
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,21 × 0,16 μ.
30. Άπλωμα σταφίδας, 1924
Παστέλ, 0,49 × 0,62 μ.
- 30β. Τρυγητός, 1924
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,52 × 0,34 μ.
Συλλογή Εθνικής Τράπεζας
31. Ο τρύγος, 1924
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,30 × 0,42 μ.
32. Φιγούρα στο τρύγο, 1924
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,43 × 0,29 μ.
- 32β. Βάρκα στο μουράγιο, 1924
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,19 × 0,27 μ.
33. Προσωπογραφία Ν.Τ., 1925
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,46 × 0,38 μ.

- 33β. Τοπίο, 1924;
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,40 × 0,60 μ.
Συλλογή Εθνικής Τράπεζας
34. Τράτα, 1924
Ελαιογραφία σε μουσαμά 0,74 × 1,18 μ.
Συλλογή Εθνικής Τράπεζας
- 34β. Τοπίο Κορώνης, 1927
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,15 × 0,21 μ.
35. Γυναίκα της Κορώνης, 1928
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,48 × 0,38 μ.
36. Αβυσσηνός, 1929
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,85 × 0,67 μ.
37. Άποψη Αθήνας, 1930
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,38 × 0,53 μ.
38. Παλιά Αθήνα, 1930
Παστέλ σε χαρτί, 0,67 × 0,52 μ.
Εθνική Πινακοθήκη (αρ. 5287)
- 38β. Παλιά Αθήνα, 1930
Παστέλ, 0,48 × 0,64 μ.
39. Κοριτσάκι με μήλο, 1930
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,34 × 0,27 μ.
40. Γέρος καλόγερος, 1930
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,47 × 0,35 μ.
41. Γέφυρα, 1930
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,20 × 0,27 μ.
42. Ακρόπολη, 1930
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,20 × 0,27 μ.
43. Εργοστάσιο, 1931
Παστέλ, 0,36 × 0,67 μ.
44. Κορίτσι με το βατραχάκι, 1932
Υδατογραφία, 0,28 × 0,21 μ.
- 44β. Παλιά Αθήνα, 1927;
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,70 × 1,10 μ.
Ανήκει στη Τράπεζα της Ελλάδος
45. Νεκρή φύση, 1935
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,50 × 0,68 μ.
Συλλογή Ν. Ταρσούλη
46. Καΐκια στο λιμάνι της Καλαμάτας, 1935
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,52 × 0,35 μ.
Συλλογή Λάμπρου Κοντομάτη
- 46β. Βουλκάνο - Μοναστήρι, 1935
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,70 × 1,10 μ.
Ανήκει στην Τράπεζα της Ελλάδος
47. Προβλήτα Πειραιά, 1935
Παστέλ, 0,49 × 0,67 μ.
48. Νέος καλόγερος, 1935
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,45 × 0,37 μ.
49. Ο ζωγράφος Λαζαρής στο ατελιέ του, 1935
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,47 × 0,63 μ.
Εθνική Πινακοθήκη (αρ. 4127)
- 49β. Θέατρο Ηρώδου Αττικού, 1935
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,26 × 0,32 μ.
50. Μπλε κανάτι, 1936
Τέμπρα, 0,22 × 0,32 μ.
51. Αθήνα - Βιβλιοθήκη, 1936
Παστέλ, 0,50 × 0,82 μ.
52. Ξεφύλλισμα καπνού, 1936
Παστέλ σε χαρτί, 0,71 × 1,00 μ.
Εθνική Πινακοθήκη (αρ. 5283)
- 52β. Ξεφόρτωμα σταριού, 1937
Παστέλ, 0,47 × 0,62 μ.
53. Πρόγευμα (Παιδιά στην εξοχή), 1937
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,67 × 0,81 μ.

- 53β. Καΐκι στα σκαριά, 1937
Παστέλ, 0,65 × 1,10 μ.
Ανήκει στην Τράπεζα της Ελλάδος
54. Το κορίτσι με το βιβλίο, 1937
Παστέλ, 0,75 × 0,98 μ.
55. Γενικό Συμβούλιο Τραπέζης της Ελλάδος, 1938
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,70 × 1,34 μ.
(προετοιμασία μεγάλου έργου διαστ. 2,00 × 4,00 μ.)
56. Προσωπογραφία - Μελέτη, 1938
Παστέλ, 0,56 × 0,49 μ.
57. Γενικό Συμβούλιο Τραπέζης της Ελλάδος, 1938
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,28 × 0,60 μ.
(Μελέτη)
58. Προσωπογραφία Εμμανουήλ Τσουδερού, 1938
Παστέλ, 0,60 × 0,49 μ.
59. Πορταίο Συμβούλου Τραπέζης Ελλάδος, 1938
Παστέλ, 0,64 × 0,43 μ.
- 59β. Άποψη της Αθήνας
Ελαιογραφία σε μουσαμά,
0,90 × 0,75 μ.
Ανήκει στην Τράπεζα της Ελλάδος
60. Προσωπογραφία Ντόρη Π. Ράλλη, 1940
Παστέλ, 0,62 × 0,47 μ.
61. Ο αλευρόμυλος στο λιμάνι της Καλαμάτας, 1940
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,36 × 0,70 μ.
Συλλογή Β. Ρώτα
62. Εξέδρα, 1940
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,26 × 0,32 μ.
63. Λιμανάκι, 1945
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,33 × 0,46 μ.
64. Ο ηθοποιός Μαδράς, 1946
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,74 × 0,58 μ.
65. Πολεμικά στα νερά του Π. Φαλήρου, 1947
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,20 × 0,28 μ.
66. Κάστρο - Κως, 1947
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,34 × 0,43 μ.
67. Μώλος - Μύκονος, 1948
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,24 × 0,34 μ.
68. Βράχια, 1948
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,25 × 0,34 μ.
- 68β. Το κορίτσι με το κερί
Παστέλ σε χαρτόνι, 0,60 × 0,45 μ.
Συλλογή Γιάννη Ζαχμανίδη
69. Πέραμα - Πειραιάς, 1948
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,24 × 0,35 μ.
70. Πειραιάς, 1950
Έγχρωμο μολύβι, 0,17 × 0,26 μ.
- 70β. Ξεφόρτωμα σταριού
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,70 × 1,10 μ.
Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων
71. Μοναστήρι, Πάρος, 1950
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,38 × 0,46 μ.
72. Παλιό Φάληρο, 1950
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,33 × 0,42 μ.
73. Καΐκια αραγμένα, 1951
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,45 × 0,58 μ.

74. Τρία καράβια, 1951
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,35 × 0,49 μ.
75. Πρύμνες βαποριών, 1951
Παστέλ, 0,35 × 0,41 μ.
76. Το κόκκινο λίμπερτυ, 1951
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,32 × 0,49 μ.
77. Άσπρο καράβι, 1952
Μικτή τεχνική, 0,23 × 0,33 μ.
78. Προλιμένας Πειραιά, 1952
Παστέλ, 0,49 × 0,64 μ.
79. Ουρανός, 1953
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,30 × 0,39 μ.
80. Καΐκια στο λιμάνι, 1955
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,24 × 0,34 μ.
81. Θέατρο Ηρώδου Αττικού, 1955
Τέμπερα, 0,25 × 0,36 μ.
82. Λιμανάκι Π. Φαλήρου, 1955
Παστέλ 0,32 × 0,48 μ.
83. Μύκονος, 1956
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,30 × 0,49 μ.
84. Λιμενικά έργα στον Πειραιά, 1956
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,39 × 0,29 μ.
85. Ομπρέλες, 1956
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,24 × 0,33 μ.
86. Λιμάνι Πειραιά, 1956
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 0,70 × 1,70 μ.
Ανήκει στο Δήμο Πειραιά
87. Σύνθεση λιμανιού Πειραιά, 1957
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,25 × 0,34 μ.
88. Βαπόρια, 1960
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,34 × 0,48 μ.
Συλλογή Γ. Κατσούλου
89. Γκρίζο βαπόρι, 1960
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,39 × 0,48 μ.
Συλλογή Λάμπρου Κοντομάτη
90. Λιμάνι Πειραιά, 1960
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,34 × 0,49 μ.
91. Τοπίο, 1962
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,26 × 0,34 μ.
92. Βάρκες, 1962
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,24 × 0,34 μ.
93. Πρύμνη караβιού, 1962
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,26 × 0,35 μ.
94. Εντύπωση από λιμάνι, 1962
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,25 × 0,34 μ.
95. Δύση στο λιμάνι του Πειραιά, 1962
Τέμπερα, 0,35 × 0,49 μ.
96. Βαπόρια στον Πειραιά, 1962
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,24 × 0,33 μ.
97. Γερανός στο λιμάνι του Πειραιά, 1962
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,25 × 0,34 μ.
98. Μαούνες στον Πειραιά, 1962
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,25 × 0,35 μ.
99. Το κόκκινο καΐκι, 1963
Ελαιογραφία σε χαρτόνι, 0,29 × 0,39 μ.
100. Εκκλησάκι στα Βίλλια, 1964
Ελαιογραφία σε ξύλο, 0,39 × 0,49 μ.
(Ημιτελές - το τελευταίο έργο του ζωγράφου)

Κατάλογος Σχεδίων

1. Γυναικείο γυμνό, 1908
Σαγκίνα, 0,50 × 0,33 μ.
2. Γέρος και παιδί, 1908
Σαγκίνα, 0,35 × 0,26 μ.
3. Γέρος, 1909
Κάρβουνο, 0,56 × 0,41 μ.
4. Γέρος με γενειάδα, 1909
Κάρβουνο, 0,46 × 0,38 μ.
5. Γυμνό, 1910
Μολύβι, 0,36 × 0,26 μ.
6. Γυμνό, 1911
Σαγκίνα, 0,44 × 0,25 μ.
7. Γυμνό, profil, 1911
Σαγκίνα, 0,44 × 0,25 μ.
8. Γυναικείο profil, 1911
Μολύβι, 0,31 × 0,23 μ.
9. Γυμνό, en face, 1911
Σαγκίνα, 0,44 × 0,25 μ.
10. Γυμνό γυναίκας, 1912
Σαγκίνα, 0,27 × 0,36 μ.
11. Σχέδιο άνδρα, 1912
Μολύβι, 0,35 × 0,26 μ.
Συλλογή Λάμπρου Κοντομάτη
12. Κεφάλι γυναίκας, 1913
Σαγκίνα - μολύβι, 0,21 × 0,26 μ.
13. Κεφαλάκι μωρού, 1916
Σέπια, 0,20 × 0,25 μ.
14. Σχέδιο, μπούστο I.T., 1916
Σαγκίνα, 0,21 × 0,14 μ.
Συλλογή Ν. Ταρσούλη
15. Κεφάλια παιδιών, 1916
Σαγκίνα, 0,18 × 0,30 μ.
16. Μπούστο, 1916
Σαγκίνα, 0,22 × 0,16 μ.
17. Μωρό, 1917
Σαγκίνα, 0,21 × 0,16 μ.
18. Σκίτσα μωρών, 1917
Σαγκίνα - μολύβι, 0,16 × 0,18 μ.
19. Γυναικείο γυμνό, 1917
Σαγκίνα - κάρβουνο, 0,57 × 0,47 μ.
20. Γυμνό, 1917
Σαγκίνα - κάρβουνο, 0,62 × 0,46 μ.
21. Γυμνό - πλάτη, 1917
Μολύβι - κάρβουνο 0,62 × 0,45 μ.
22. Η γυναίκα του ζωγράφου, 1919
Σαγκίνα, 0,54 × 0,42 μ.
23. Κοριτσάκι, 1919
Μολύβι - κάρβουνο, 0,21 × 0,24 μ.
24. Ξαπλωμένη, 1920
Έγχρωμο μολύβι, 0,11 × 0,15 μ.

25. Κεφάλι Ν.Τ., 1920
Σαγκίνα, 0,24 × 0,20 μ.
Συλλογή Ν. Ταρσούλη
26. Το παραμύθι, 1921
Σαγκίνα, 0,25 × 0,30 μ.
27. Προφίλ κοριτσιού, 1921
Μολύβι - κάρβουνο, 0,29 × 0,38 μ.
28. Η Μαριάννα, 1921
Μολύβι, 0,19 × 0,14 μ.
29. Κεφάλι, trois quarts, 1922
Σαγκίνα, 0,31 × 0,23 μ.
30. Εργάτρια τρυγητού, 1923
Κάρβουνο, 0,58 × 0,54 μ.
31. Κεφάλι γέρου, 1924
Σέπια, 0,31 × 0,24 μ.
32. Παιδί, 1924
Έγχρωμο σκίτσο, 0,17 × 0,24 μ.
Συλλογή Ν. Ταρσούλη
33. Κεφάλι παιδιού, 1926
Σέπια, 0,34 × 0,24 μ.
34. Ο παππούς, 1928
Σαγκίνα, 0,22 × 0,24 μ.
Συλλογή Ν. Ταρσούλη
35. Κόρες - Αρχαϊκό, 1930
Σαγκίνα - μολύβι, 0,48 × 0,74 μ.
(μελέτη για χαρτονόμισμα)
36. Κόρη - Αρχαϊκό, 1930
Σαγκίνα, 0,40 × 0,29 μ.
(Σκίτσο για χαρτονόμισμα)
37. Κόρη - Αρχαϊκό, 1930
Σαγκίνα - μολύβι, 0,63 × 0,48 μ.
(μελέτη για χαρτονόμισμα)
38. Κόρες - Αρχαϊκό, 1930
Σαγκίνα 0,32 × 0,54 μ.
(μακέτα για χαρτονόμισμα)
39. Κεφάλι, σκίτσο, 1930
Μολύβι, 0,21 × 0,14 μ.
40. Σκίτσο για μακέτα χαρτονομίματος, 1930
Χαρτί διαφανές, 0,28 × 0,63 μ.
41. Σύνθεση για μακέτα σήματος, 1932
Βιβλ. Ταμειυτ. Εθνικής -
Κτηματικής Τράπεζας
Μολύβι - κάρβουνο, 0,48 × 0,62 μ.
42. Κεφάλι κοριτσιού, 1933
Σέπια, 0,15 × 0,26 μ.
43. Αθηνά Ταρσούλη, 1937
Σκίτσο μολύβι, 0,22 × 0,14 μ.
44. Ξεφόρτωμα σταριού, σκίτσο - μελέτη, 1937
Έγχρωμο μολύβι, 0,23 × 0,32 μ.
45. Θαλασσινό λουτρό, 1945
Σκίτσο, έγχρωμο μολύβι, 0,29 × 0,19 μ.
46. Ο ηθοποιός Αχ. Μαδράς, 1946
Σαγκίνα, 0,33 × 0,24 μ.
- 46 β. Κολώνες, 1957
Μελάνι - μολύβι, (έγχρωμο) 0,69 × 0,47 μ.
47. Κάστρο, το Παλαμήδι, 1957
Έγχρωμο μολύβι, 0,44 × 0,59 μ.
48. Αρχαϊκό τοπίο, 1955
Ακουαρέλα, 0,22 × 0,30 μ.
49. Προσωπογραφία Γιαννούλη Χαλεπά
Μολύβι - κάρβουνο, 0,35 × 0,26 μ.
Εθνική Πινακοθήκη (αρ. 5290)

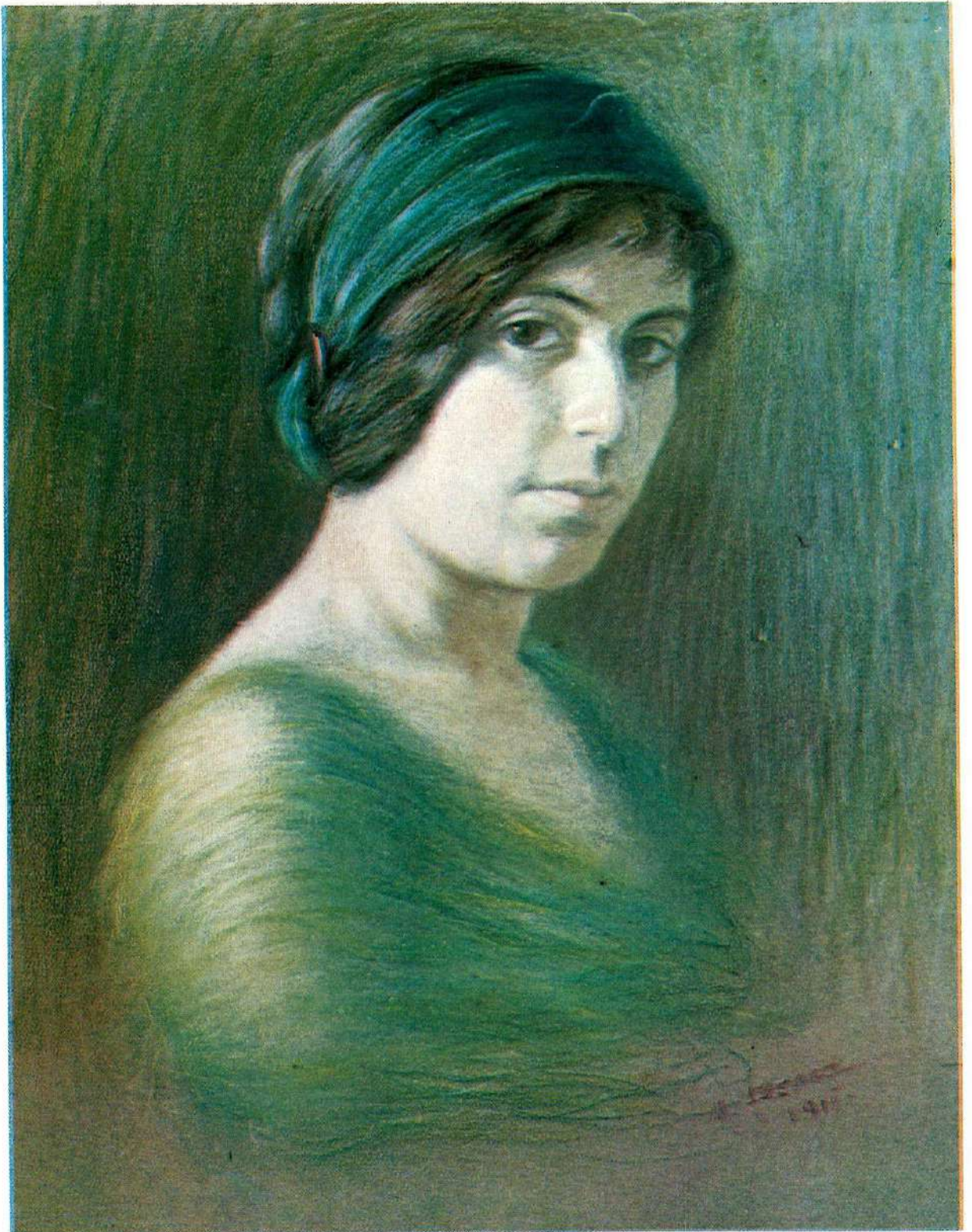

ΠΙΝΑΚΕΣ

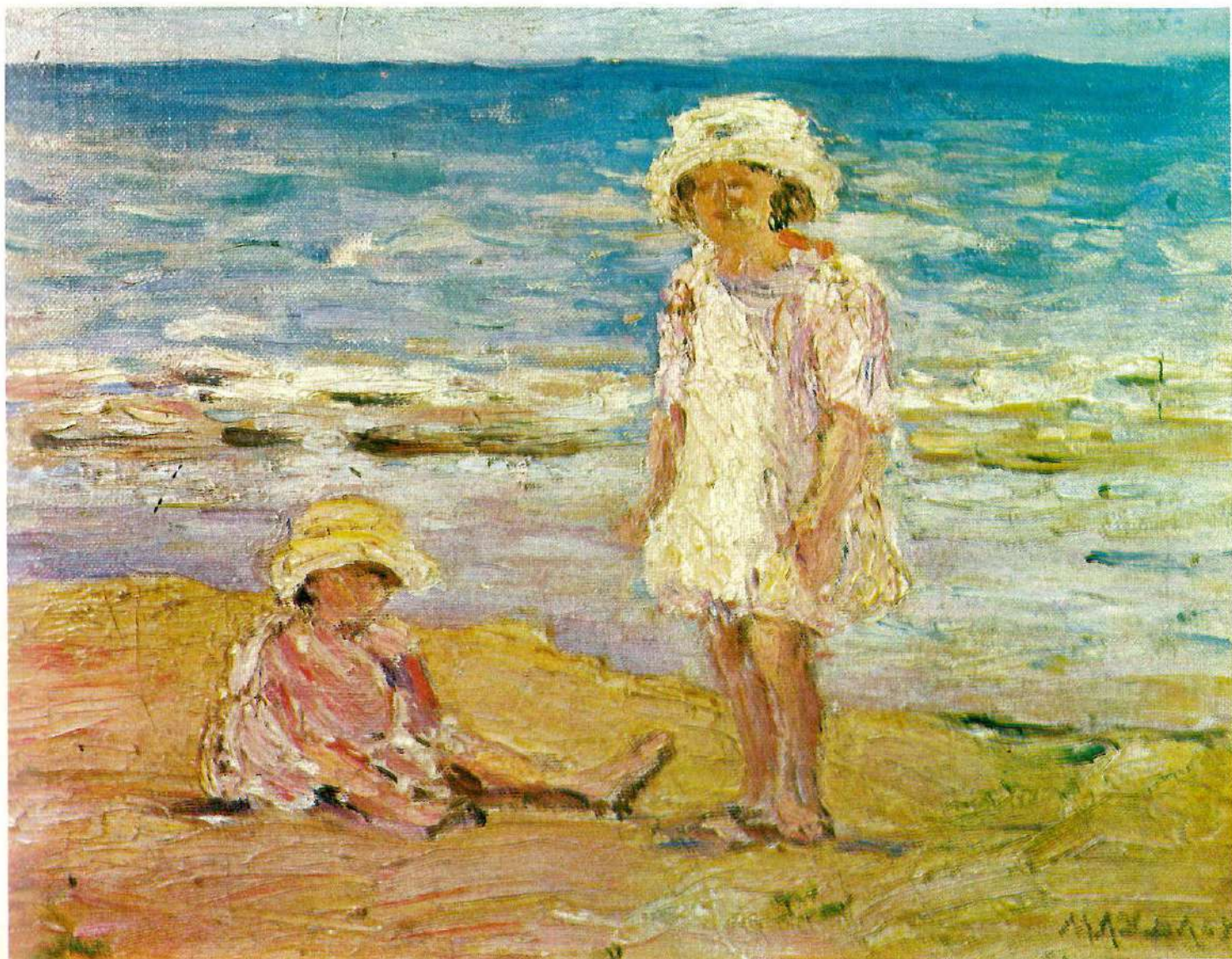
3. Η γυναίκα του ζωγράφου, 1915

2. Παιδιά στ' ακρογιάλι, 1914

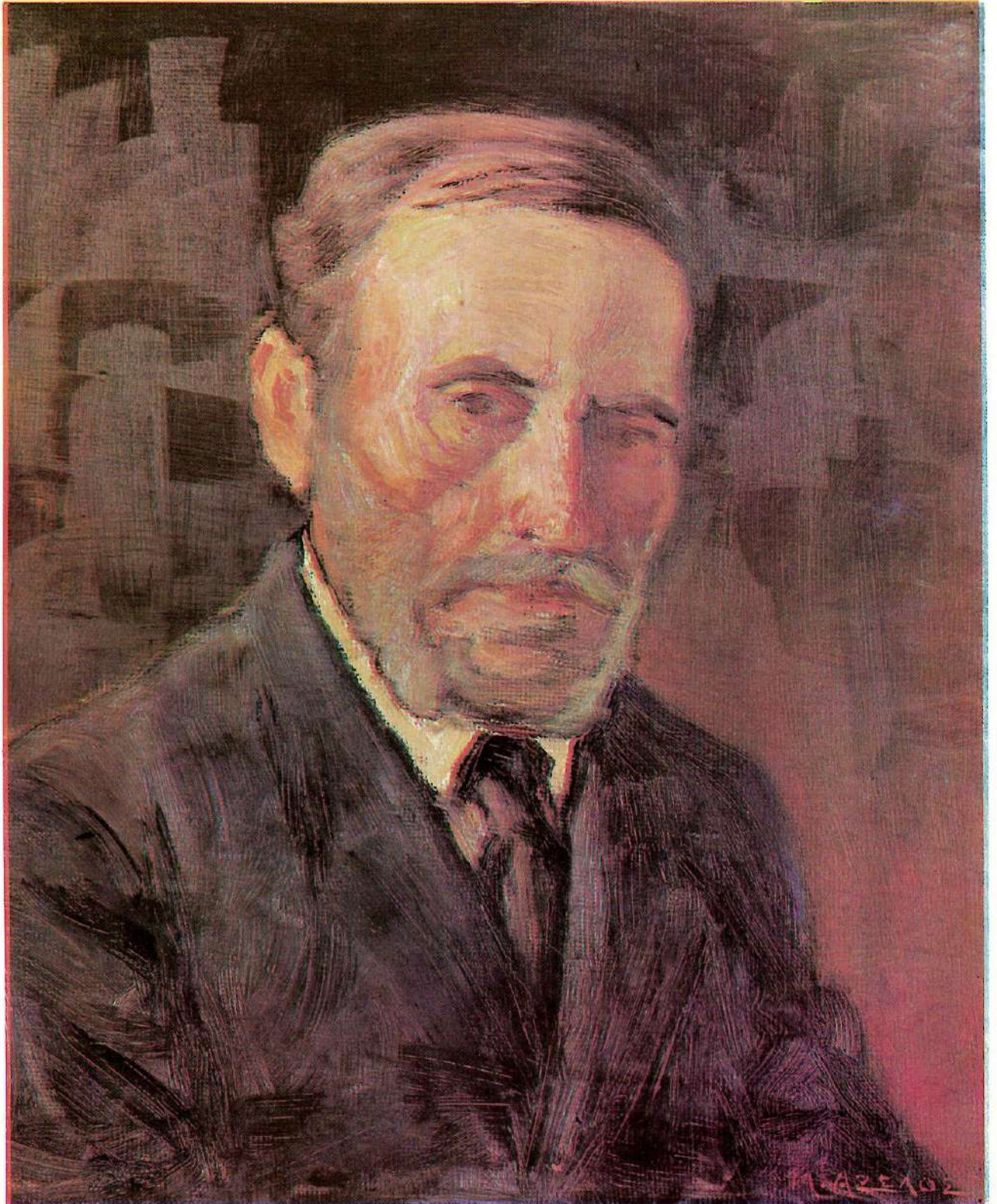

13. Κοριτσάκια στην άμμο, 1920

16. Κοριτσάκι, 1921

36. Αβυσσηνός, 1929

49. Ο ζωγράφος Λαζαρής στο ατελιέ του, 1935

39. Κοριτσάκι με μήλο, 1930

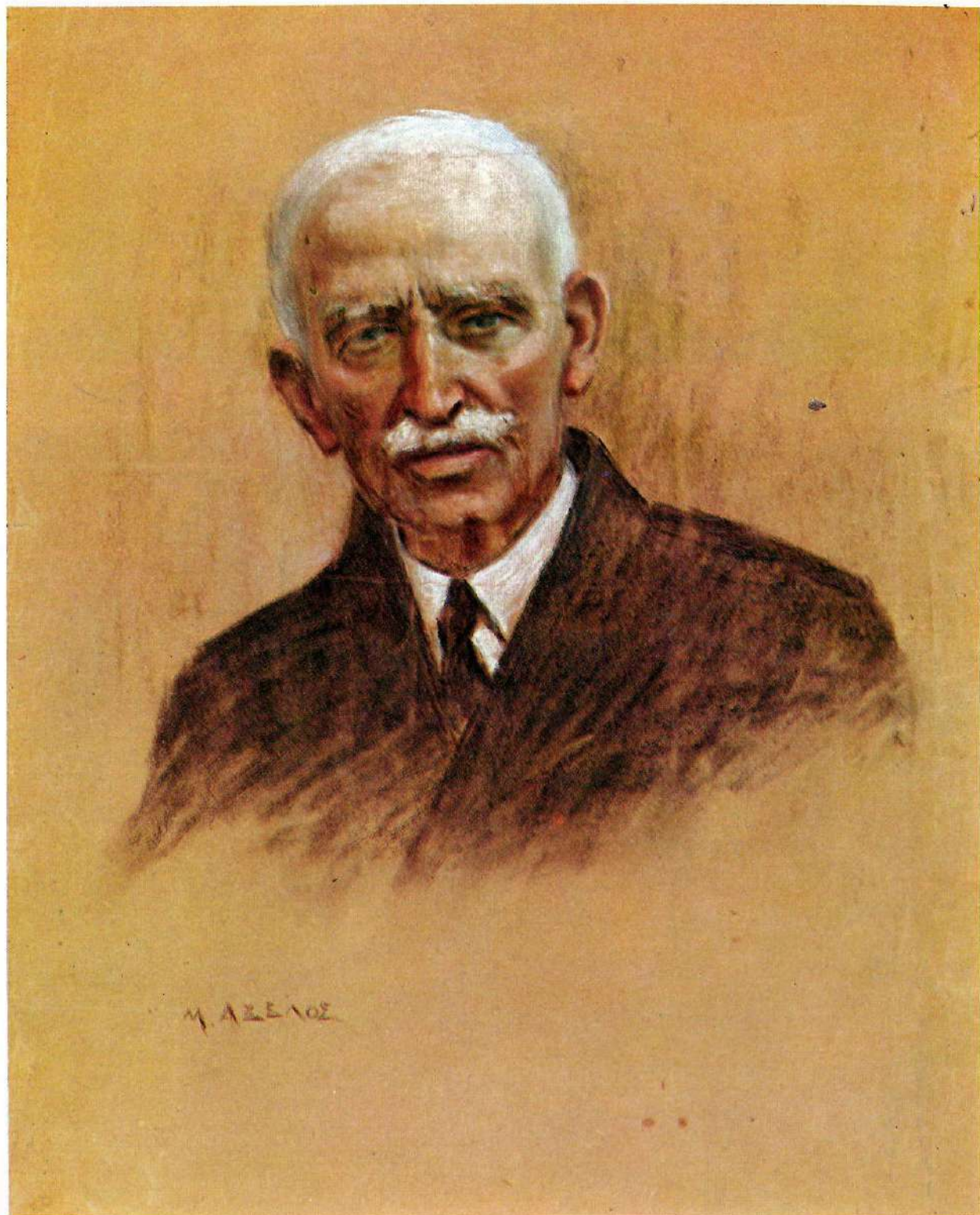
44β. Παλιά Αθήνα, 1927

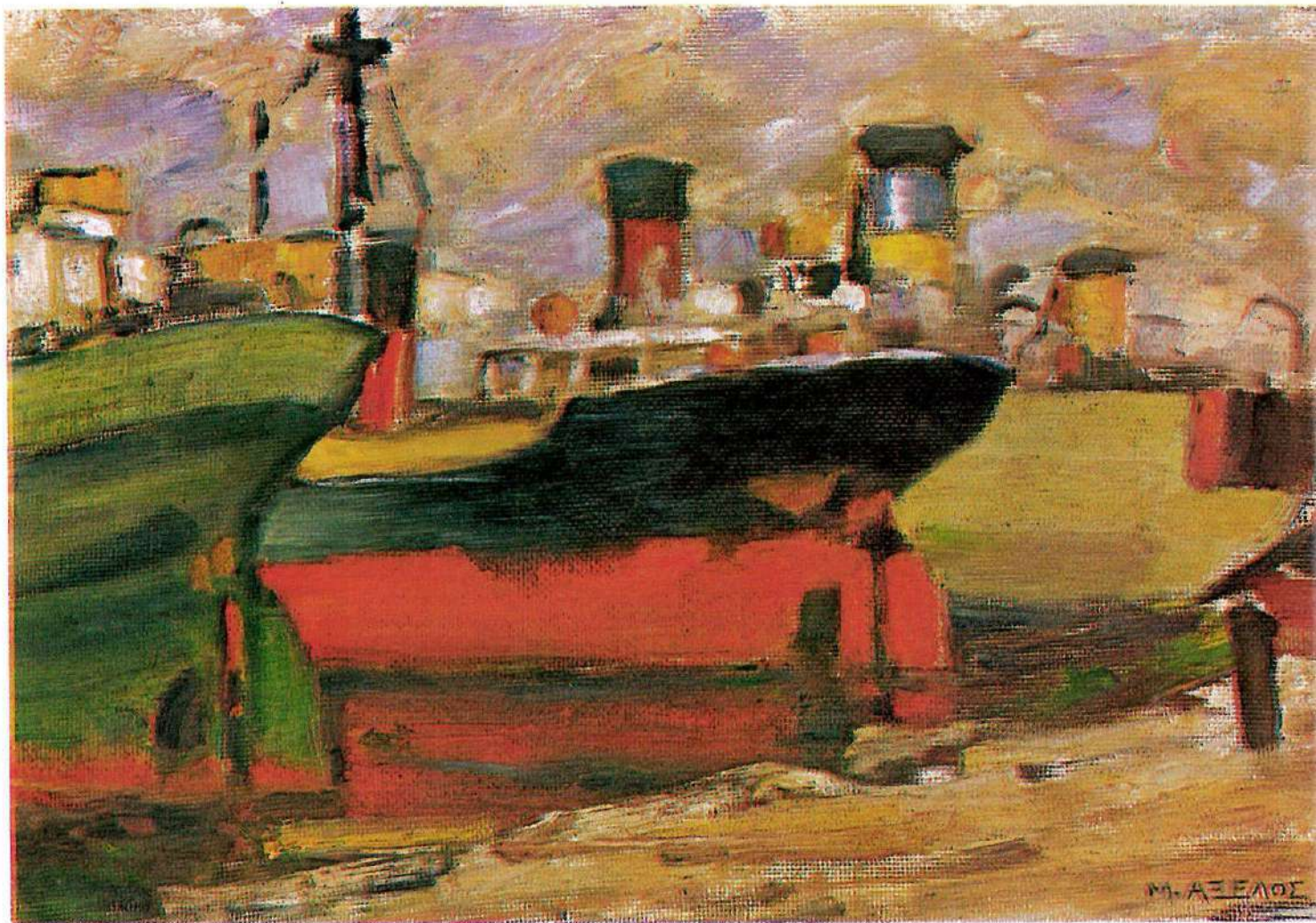
59. Πορτραίτο Συμβούλου Τραπέζης Ελλάδος, 1938

52. Ξεφύλλισμα καπνού, 1936

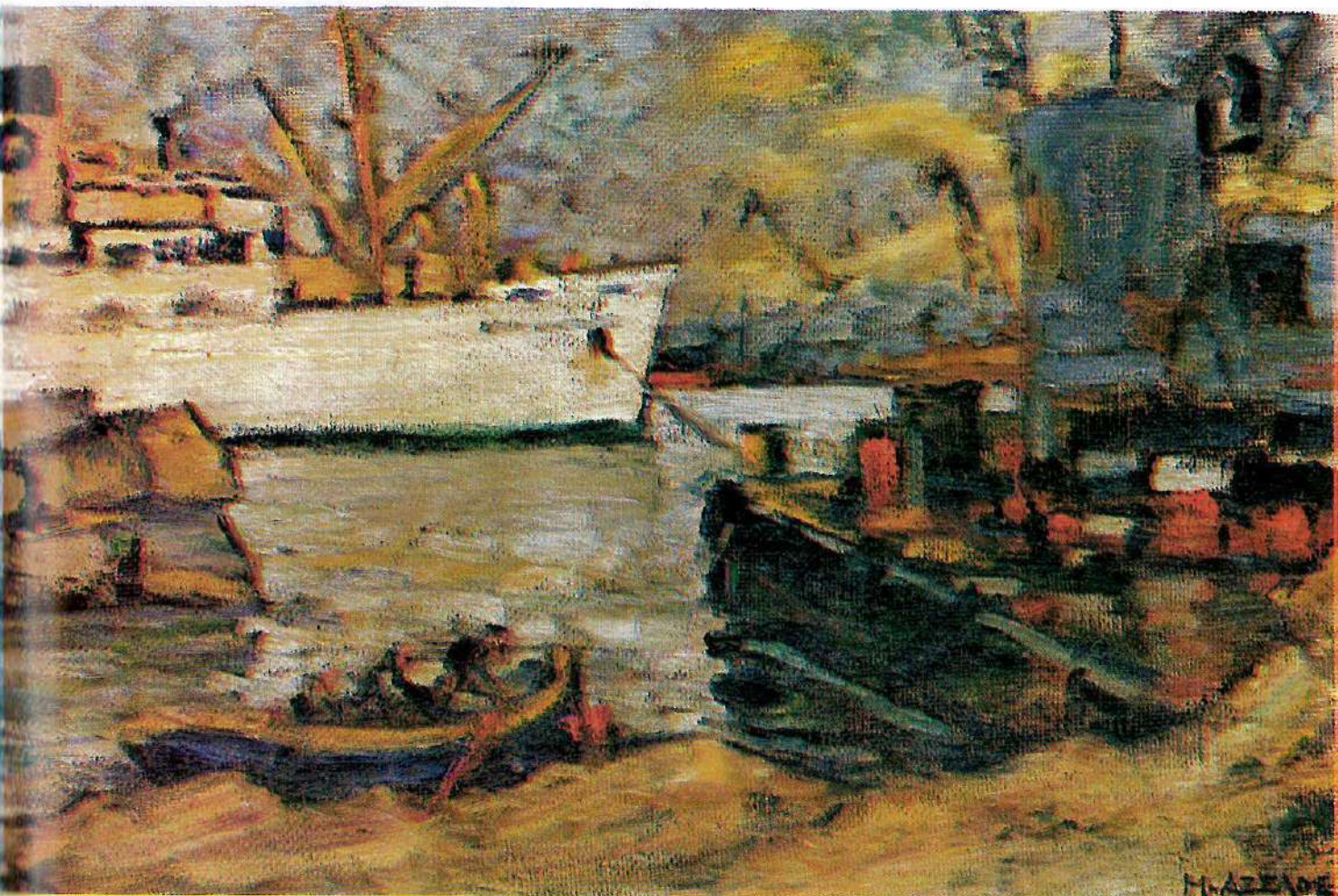

74. Τρία καράβια, 1951

90. Λιμάνι Πειραιά, 1960

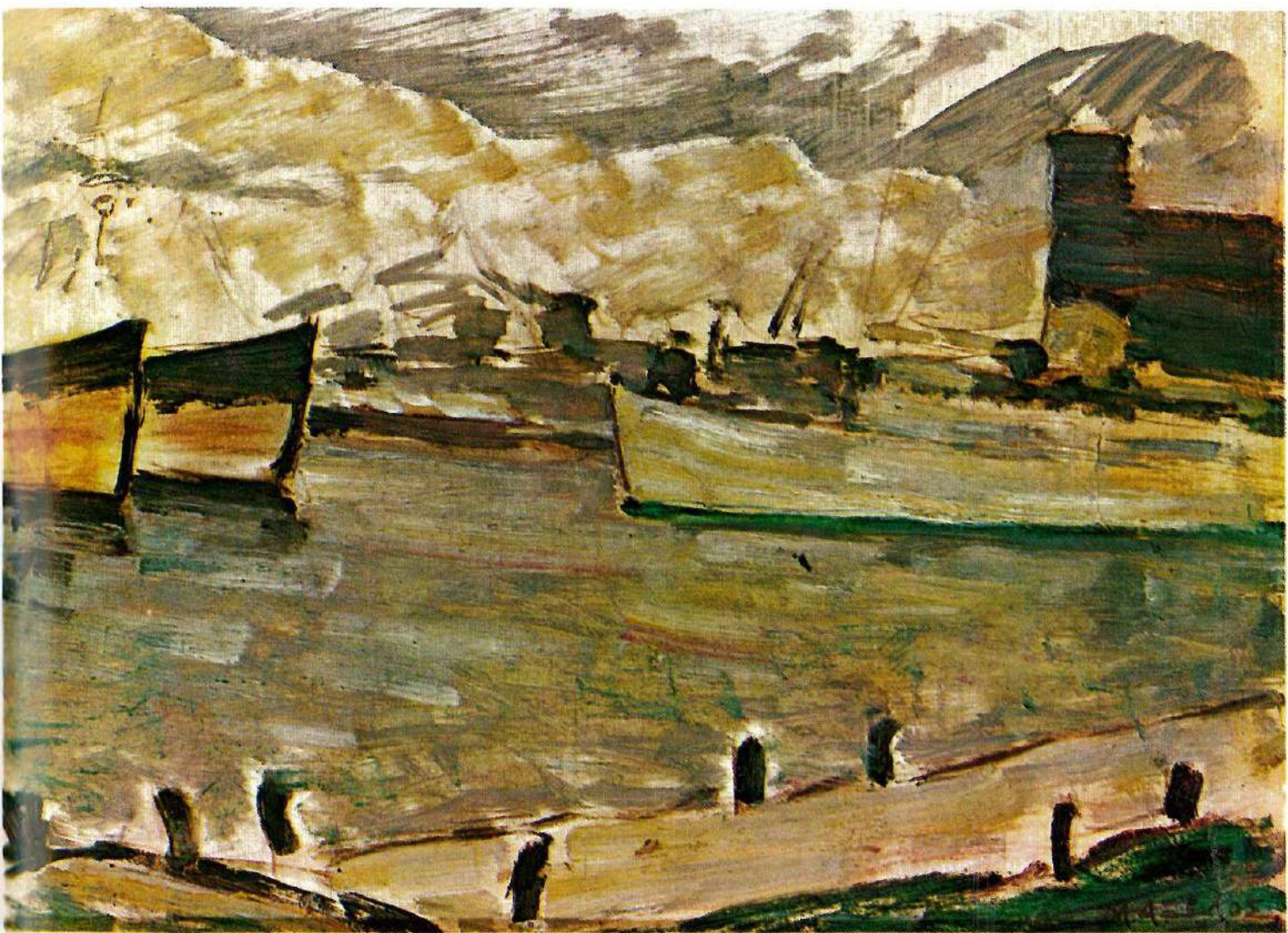

93. Πρύμνη καραβιού, 1962

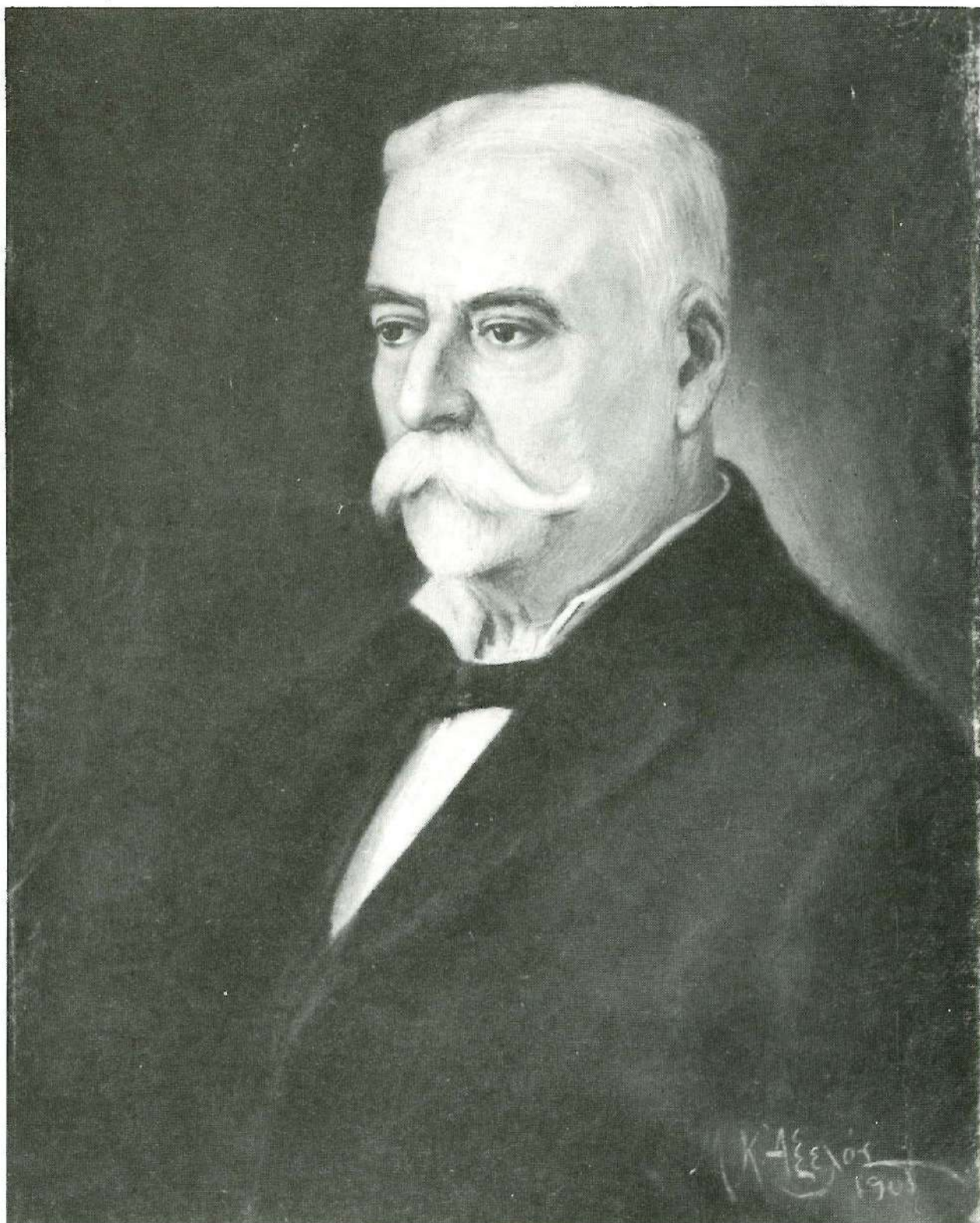
96. Βαλώρα στον Πειραιά, 1962

61. Ο αλευρόμυλος στο λιμάνι της Καλαμάτας, 1940

1. Ο πατέρας του ζωγράφου, 1908

38. Παλιά Αθήνα, 1930

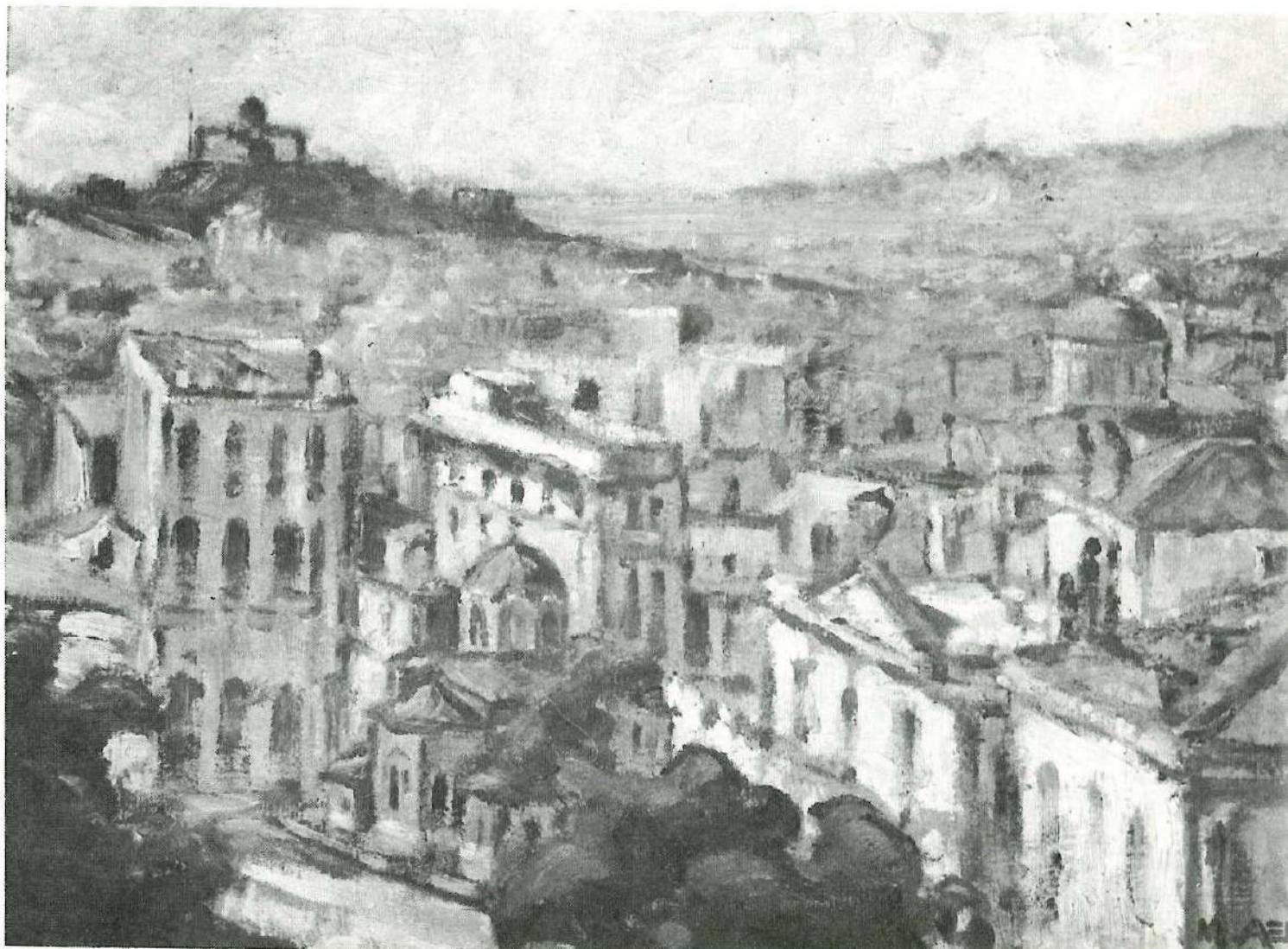
30. Άπλωμα σταφίδας, 1924

42 σχ. Κεφάλι κοριτσιού, 1933

37. Άποψη Αθήνας, 1930

M. J. J. J.

53. Πρόγευμα (παιδιά στην εξοχή), 1937

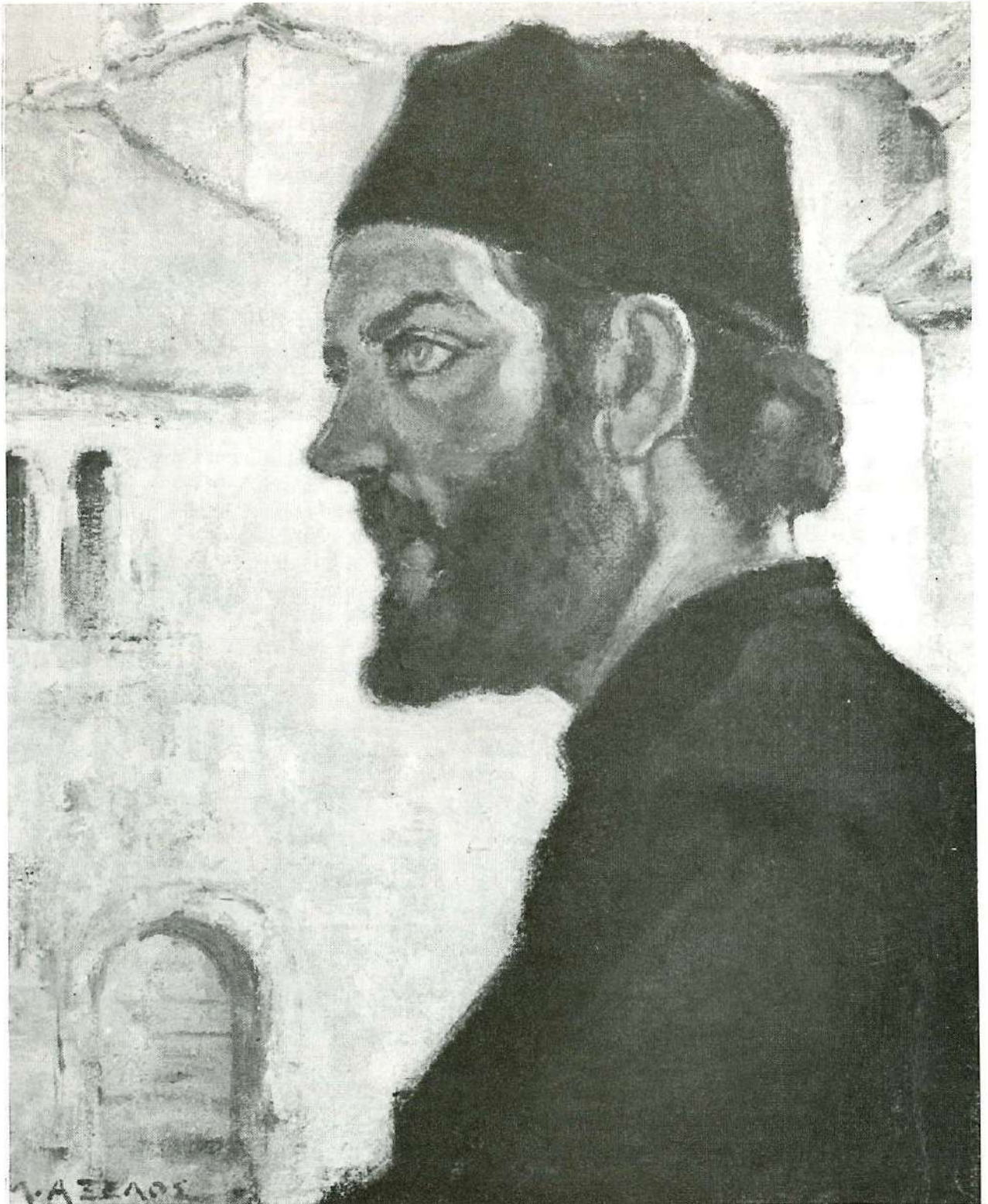

54. Το κορίτσι με το βιβλίο, 1937

64. Ο ηθοποιός Μαδράς, 1946

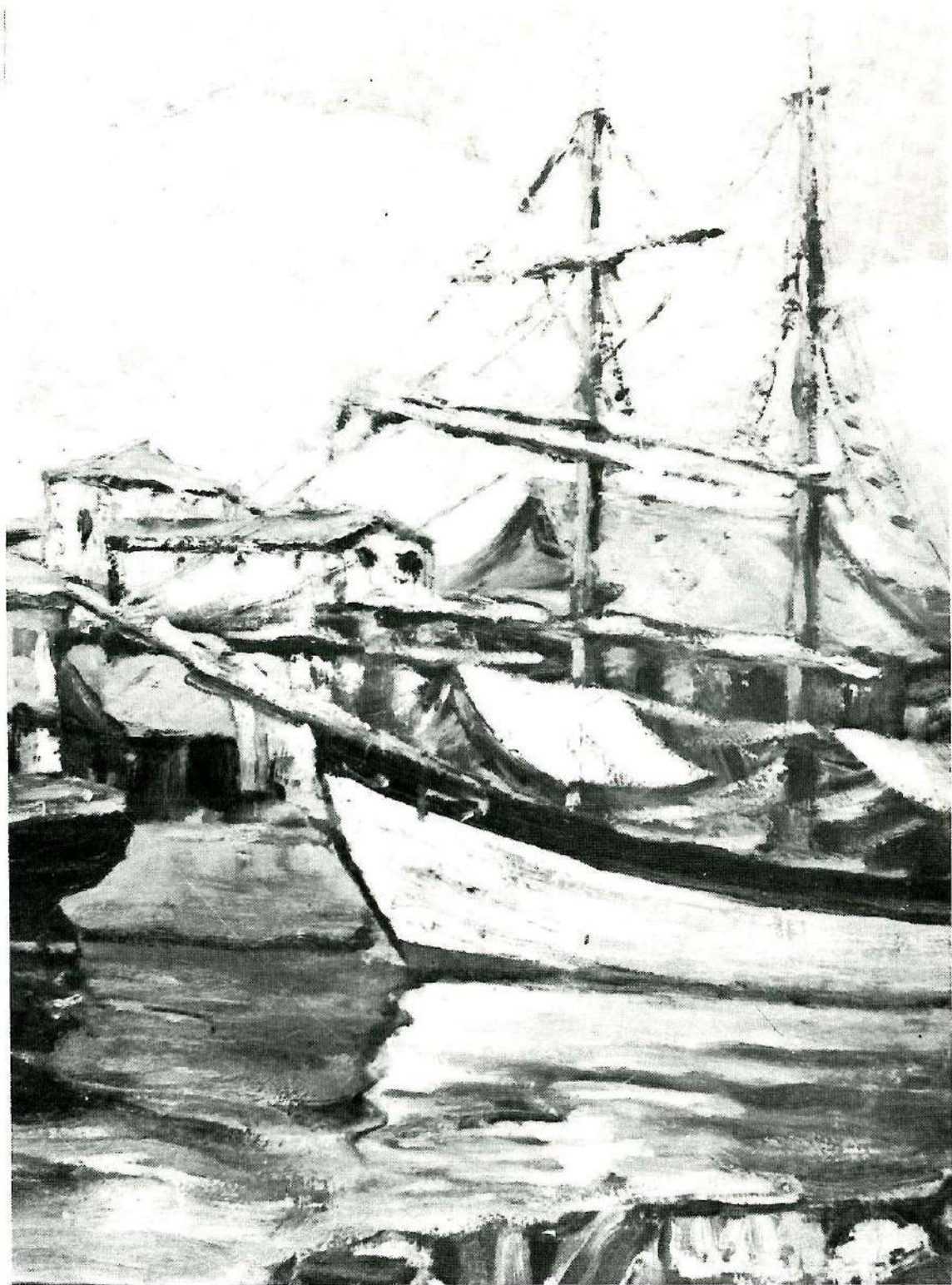

80. Καίκια στο λιμάνι, 1955

66. Κάστρο-Κως, 1947

72. Παλιό Φάληρο, 1950

81. Θέατρο Ηρώδου Αττικού, 1955

78. Προλιμένες Πειραιά, 1952

ΠΡΟΛΙΜΕΝΕΣ
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
1952

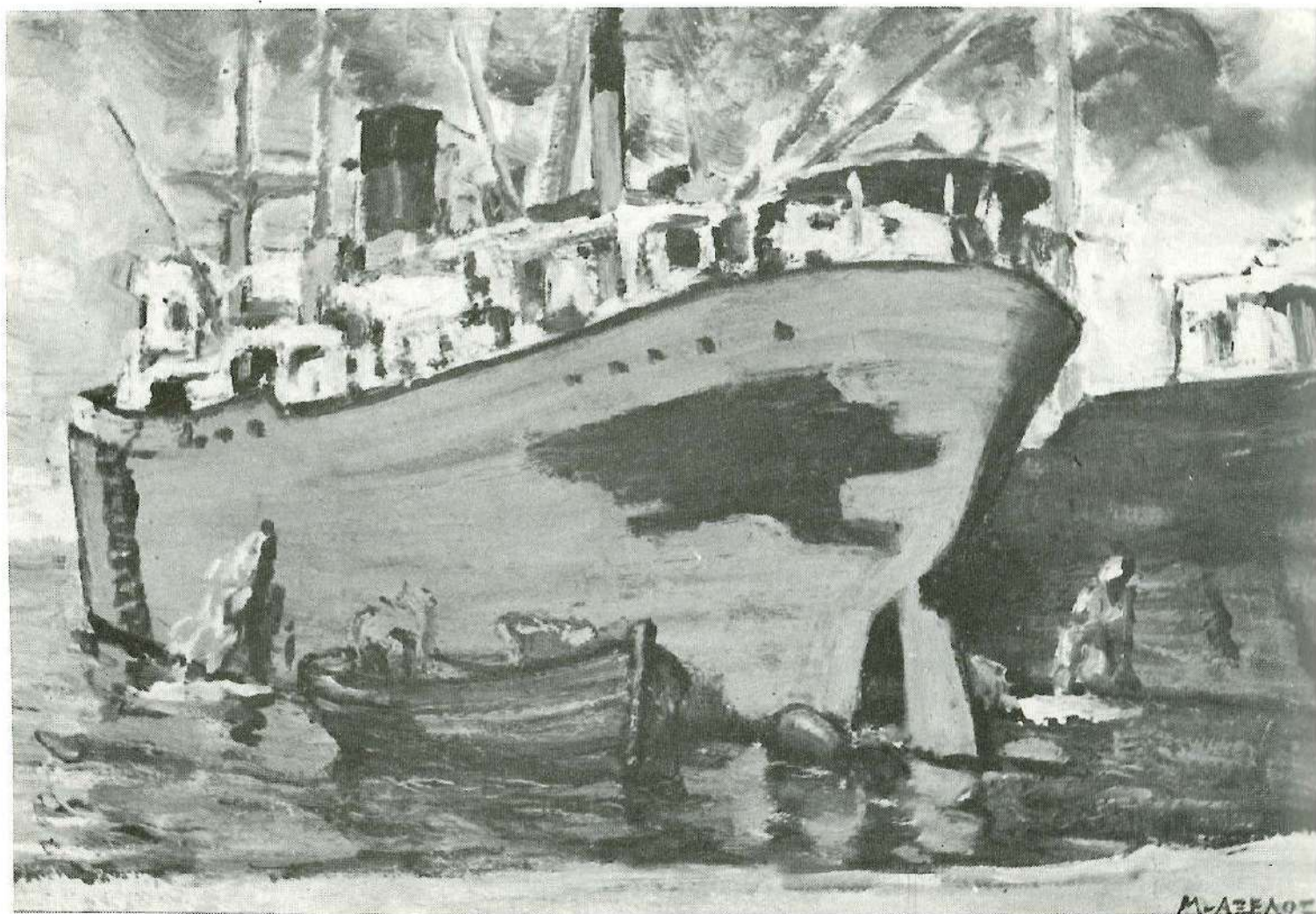

88. Βαπόρτα, 1960

Α. ΑΣΕΛΙΣ

76. Το κόκκινο λίμπερτυ, 1951

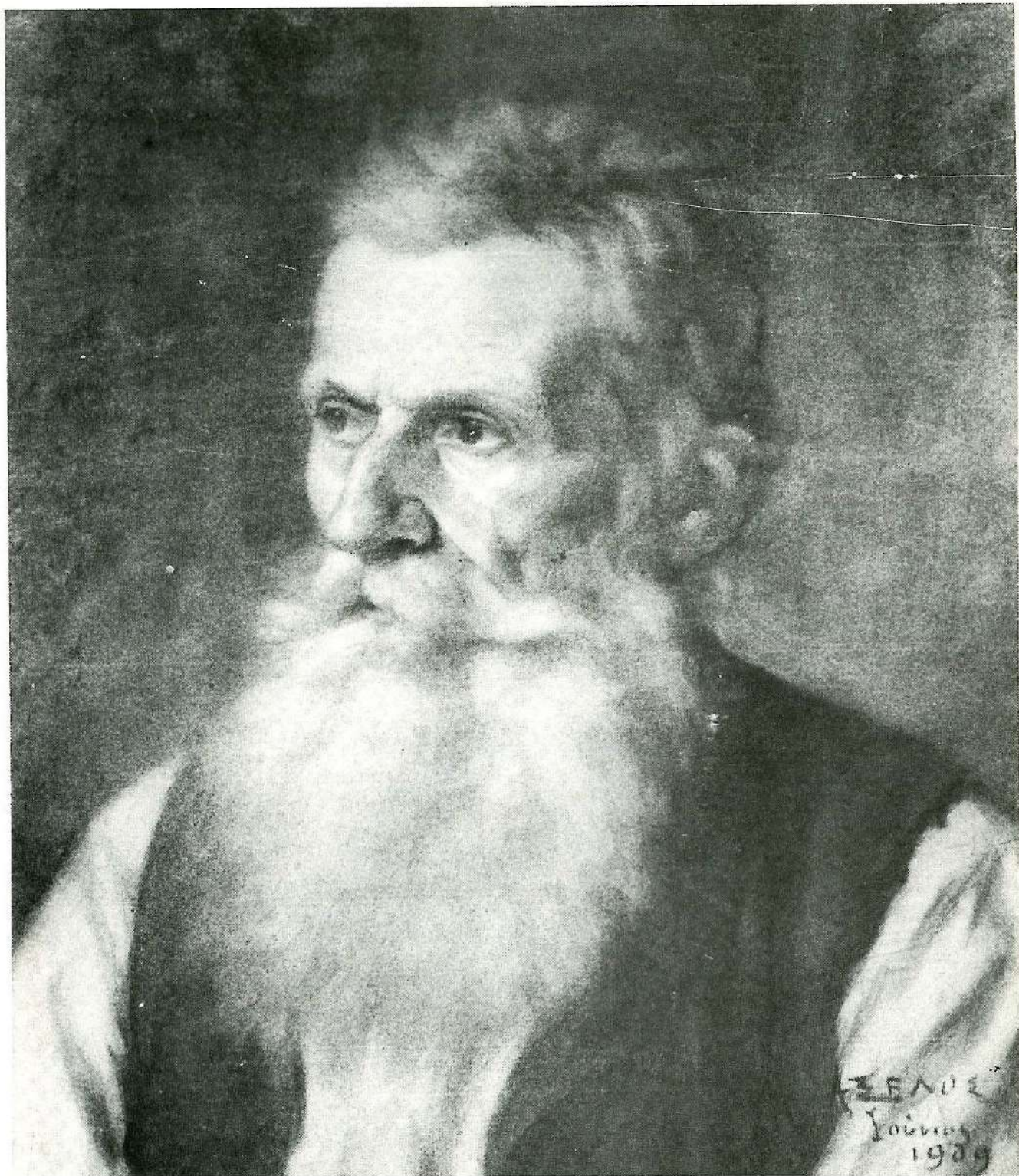
85. Ομπρέλες, 1956

4 σχ. Γέρος με γενειάδα, 1909

98. Μασούνες στον Πειραιά, 1962

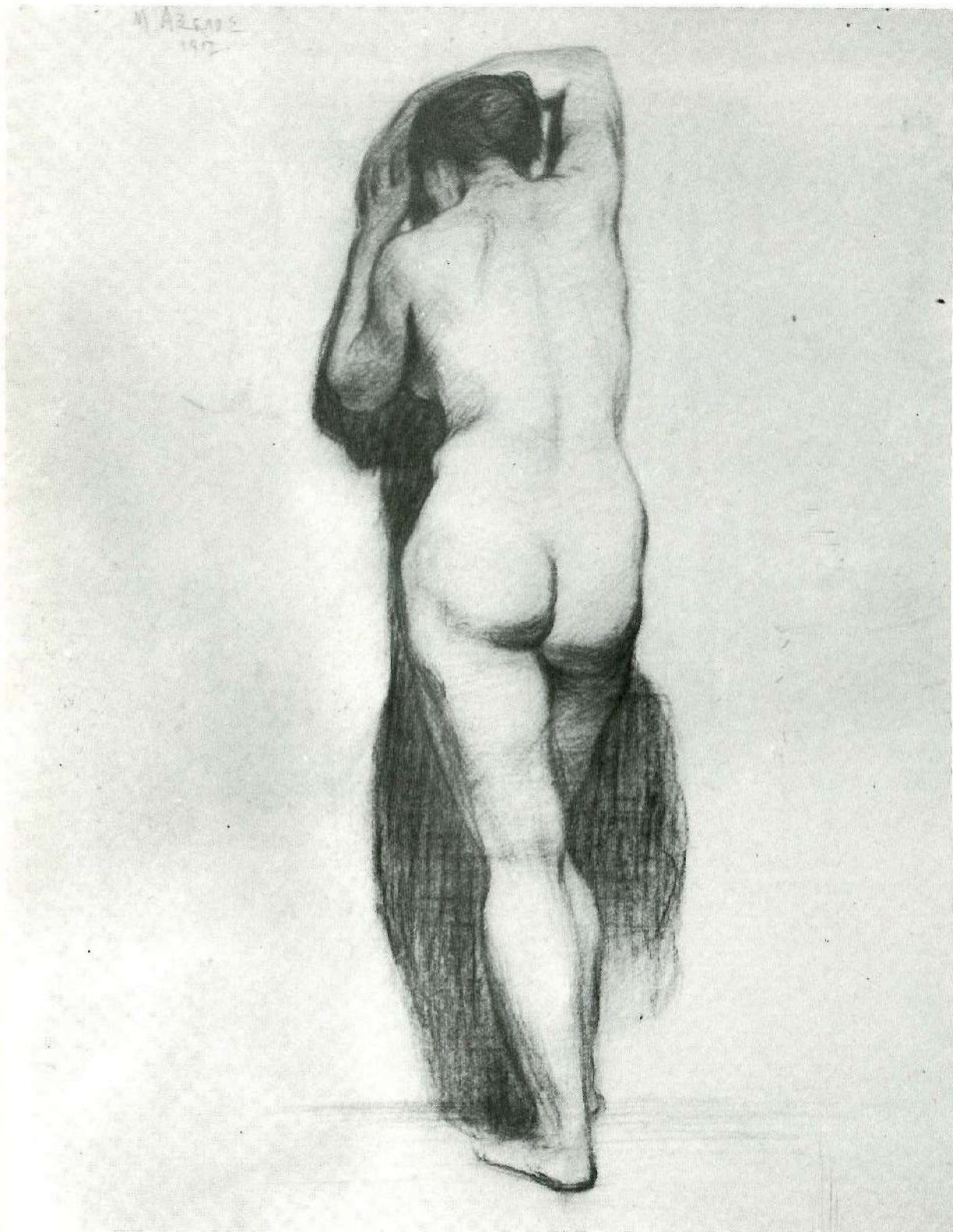

5 σχ. Γυμνό, 1910

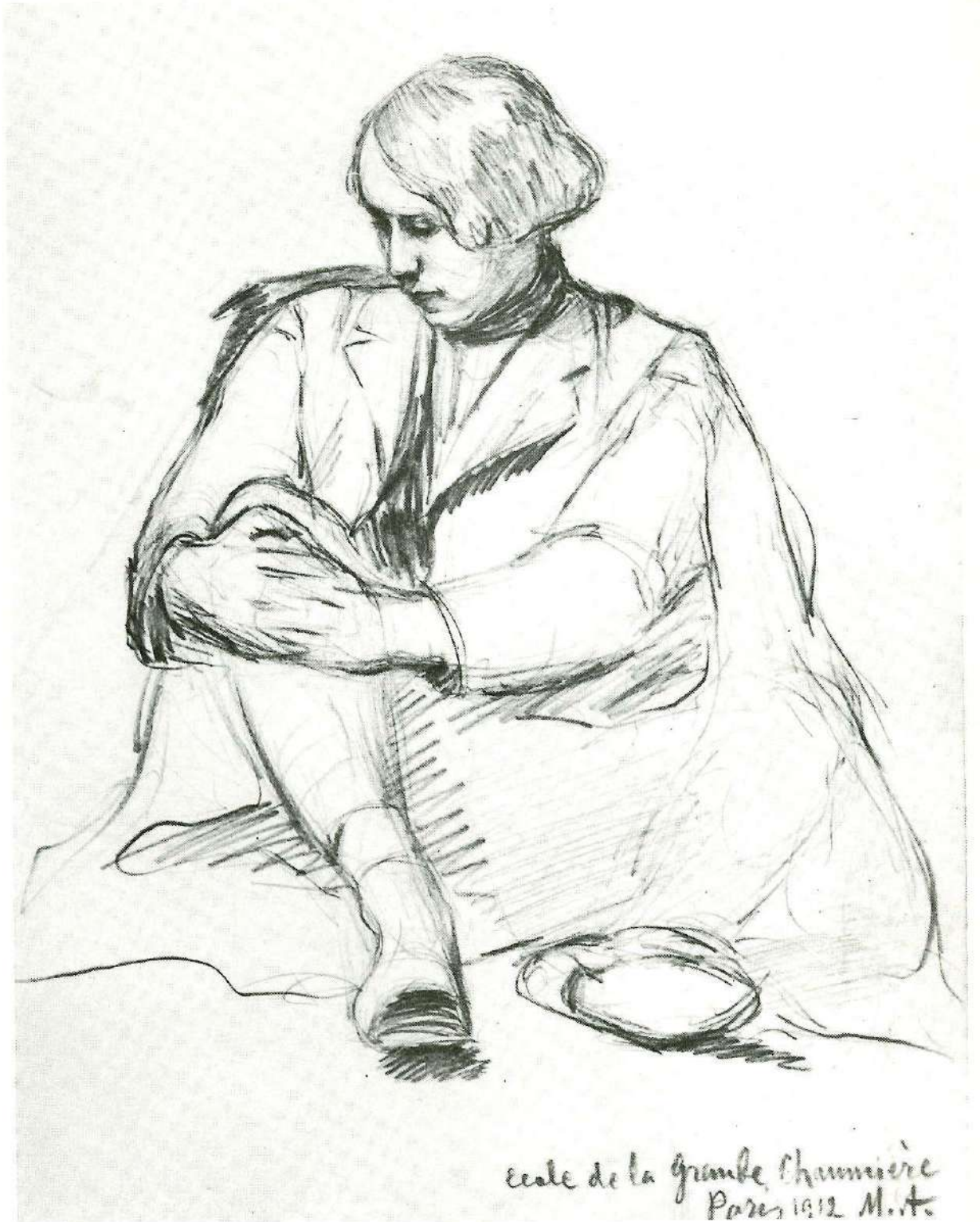

19 σχ. Γυναικείο γυμνό, 1917

ecole de la grande Chaumière
Paris 1912 M.A.

25 σχ. Κεφάλι Ν.Τ., 1920

27 σχ. Profil κοριτσιού, 1921

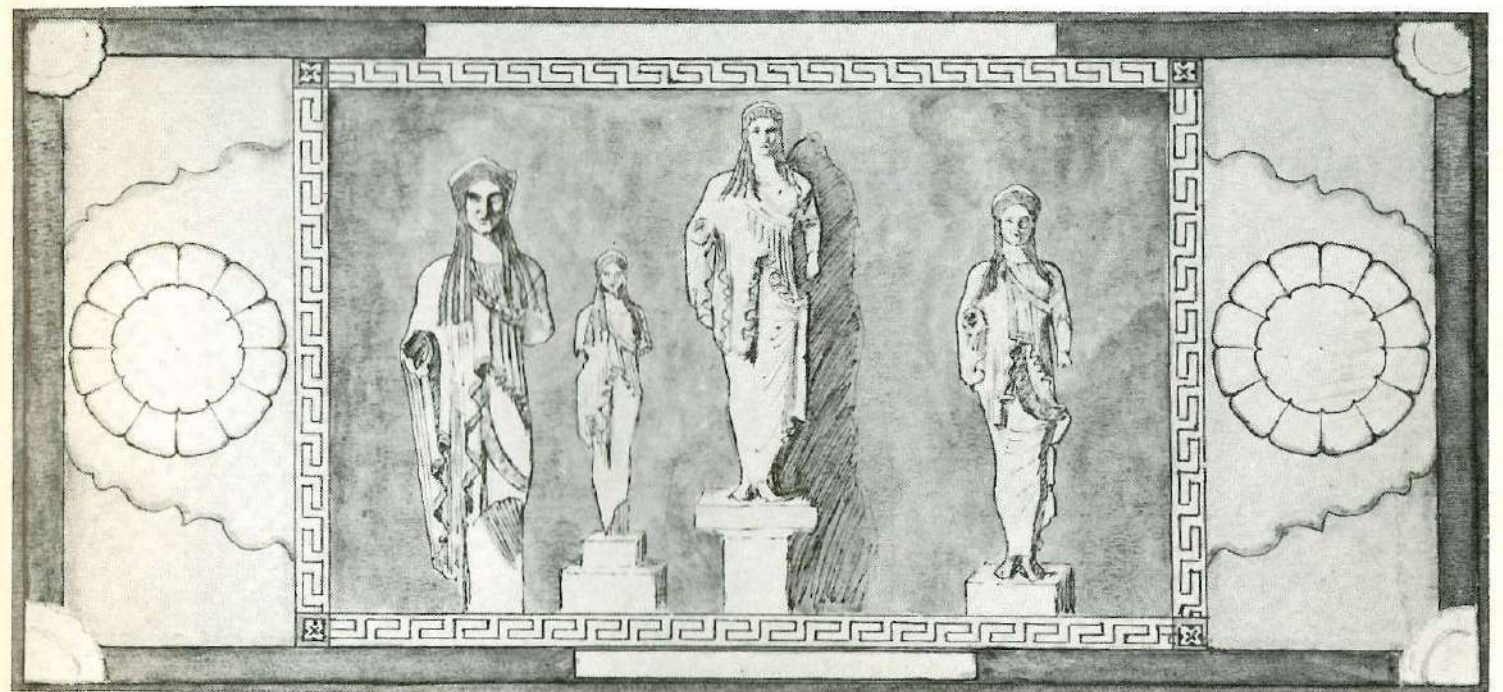

Η Μαριάννα μου
Μ. ΑΞΕΛΟΣ
1921.

41 σχ. Σύνθεση για μακέτα σήματος, 1932.

49 σχ. Προσωπογραφία Γιαννούλη Χαλεπά.

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

036000013201

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΖΟΥ

